

An analysis of elementary teachers' experiences of virtual education during the covid-19 pandemic

Zahra Ahmadi*, **Gholamhossein Rahimidoost****

Ghodrattollah Khalife***

Abstract

the main purpose of this study was to analyze the lived experiences of elementary teachers in virtual education during the covid-19 pandemic which was conducted by using the phenomenological method. Data were collected using semi-structured interviews. The participants were 16 elementary teachers in Ahvaz, who were selected through targeted sampling of the maximum difference type, and the interviews continued until theoretical saturation. The interviews were analyzed using the Colaizzi method. The analysis of teachers' experiences initially identified 55 basic themes. then they were categorized into two categories of first and second organizing themes (positive and negative experiences related to educational content, teaching method, educational equipment, students' learning activities, evaluation, grouping, time and space, parents and teachers). The deep analysis of the interviews led to the identification of positive experiences such as the promotion of media literacy, providing the possibility of quick feedback, using multimedia content, and some negative experiences such as the difficulty of producing content, the lack of equipment, the decrease in student motivation and the reduction of their participation in activities. Considering the different experiences of teachers from facing virtual education, It is necessary to pay

* M.A. in curriculum planning, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran, zahmadi2022@gmail.com

** Assistant Professor of Educational Science Department, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran (Corresponding Author), rahimidoost@scu.ac.ir

*** Assistant professor, Department of Foundation of Education, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Shiraz university, shiraz, Iran, g.khalife@scu.ac.ir

Date received: 26/12/2023, Date of acceptance: 04/05/2024

attention to various aspects of these experiences in order to improve performance and more effective activity in the field of virtual education.

Keywords: elementary teachers, virtual education, phenomenology, lived experiences, Covid-19.

Introduction

With the spread of the Covid-19 pandemic in the world and due to the sudden and urgent transfer of teachers from face-to-face teaching to virtual education and changing teaching methods, in order to plan and make logical decisions in the future, one of the important concerns of policy makers and decision makers in educational systems was to gain a clear and accurate understanding of how teachers face this event. Identifying the effects and consequences of the pandemic and the virtual education that follows it will put a clear picture of this issue in front of the policymakers and educational practitioners and will be useful for the process of making a favorable policy at the present time and reducing its consequences for the post-corona era. Therefore the main purpose of this study was to analyze the lived experiences of elementary school teachers in virtual education during the covid-19 pandemic.

Materials and Methods

The design of this research is qualitative and has been done using the phenomenological method. Data were collected using semi-structured interviews. Participants in this study were 16 elementary school teachers in Ahvaz who were selected through purposive sampling of the maximum difference type and the interviews continued until the theoretical saturation. The interviews were analyzed using the Colaizzi method. The analysis of teachers' experiences of virtual education initially identified and categorized into 55 basic themes. Then, based on the findings, teachers' experiences gained from virtual education were categorized into two general categories: first organizational themes: (experiences related to educational content, teaching-learning strategies, educational equipment, student learning activities, evaluation, grouping, time and space, Parents and teachers) and the second organizing themes: (positive and negative experiences).

Discussion & Result

Deep analysis of teachers' interviews led to identification and classification of positive experiences. Such as: introducing teachers to technology and improving their media

3 Abstract

literacy, creating the possibility of immediate feedback on tests and using multimedia content, preventing academic interruptions, Increasing students' confidence, Familiarizing teachers with various teaching methods, Emergence of empathy between parents and teachers, making it easier for teachers to continue their education, Having more time to identify and deal with students' questions etc. It also identified some negative experiences. Such as: the lack of visual appeal of some educational content, the difficulties of creating content for teachers, the lack of equipment and facilities for implementing virtual education, Boringness of virtual classes and removal of joy and happiness from class activities, the low speed of the Internet, Time consuming and longer working hours, reducing students' participation in activities and their unwillingness to do Class activities, The lack of experience of teachers in the field of virtual education and the absence of a suitable training course, Absence and non-attendance of students in class, the decrease in student motivation etc.

Conclusion: considering the different lived experiences of teachers from facing virtual education, it is necessary to pay attention to various aspects of these experiences in order to improve performance and more effective activities in the field of virtual education.

Bibliography

- Abbasi, Fahima; Hijazi, Elaha and Hakimzadeh, Rizvan. (2019). Primary school teachers' lived experience of teaching opportunities and challenges in students' educational network (SHAD): A phenomenological study. *Teaching and Research*, 8(3), 1-24. [in Persian]
- Adeoye, I. A., Adanikin, A. F., & Adanikin, A. (2020). COVID-19 and E-Learning: Nigeria Tertiary Education System Experience. *International Journal of Research and Innovation in Applied Science (IJRIAS)*, Issue 5.
- Ahmady, S, Sahbazi, S & Heidari, M. (2020). Transition to Virtual Learning during the Coronavirus Disease 2019 Crisis in Iran: Opportunity or Challenge? *Disaster Medicine and Public Health Preparedness*, 1-3.
- Alsoufi, A., Alsuyhili, A., Msherghi, A., Elhadi, A., Atiyah, H., Ashini, A., & Elhadi, M. (2020). Impact of the COVID-19 pandemic on medical education: Medical students' knowledge, attitudes, and practices regarding electronic learning. *PloS one*, 15(11), 0242905.
- Balkhair, A. A. (2020). COVID-19 pandemic: a new chapter in the history of infectious diseases. *Oman medical journal*, 35(2), e123.
- Daniel, J. (2020). Education and the COVID-19 pandemic. *Prospects*, 49(1), 91-96.
- Dhawan, S. (2020). Online learning: A panacea in the time of COVID-19 crisis. *Journal of Educational Technology Systems*, 49(1), 5-22.

- Eetedadi, Mohammad, Sakhai Gholamhasan, Pourrajb Masoumeh, Kayani Mahdi. (2019). Implementation of education and online learning plan in schools of Isfahan province during the outbreak of covid-19, *new developments in behavioral sciences*; 5 (44): 12-24 [in Persian]
- Emami Sigaroudi, Abdul Hossein, Dehghan Neiri, Nahid, Rahnavard, Zahra, and Nouri Saeed, Ali. (2011). Qualitative research methodology: phenomenology. *Holistic nursing and midwifery* (journal of HOLISTIC NURSING AND MIDWIFERY), (number 68), 56-63. [in Persian]
- Farajullahi, Mehran; Moinikia, Mahdi and Abbasi, Reza. (2012). Investigating the obstacles of using information and communication technology in the teaching and learning process from the point of view of the teachers of district 2 of Qom province. *Information and Communication Technology Quarterly in Educational Sciences*, 3(3). 57-70. [in Persian]
- Francis, N. N., & Pegg, S. (2020). Socially distanced school-based nutrition program under COVID 19 in the rural Niger Delta. *The Extractive Industries and Society*, 7(2), 576-579
- Habibi, Maryam (2012). *The effect of video in virtual education*. Master's thesis, Gilan University. International Campus Faculty. [in Persian]
- Haj Bagheri, Mohsen; Parvizi, sorur; Salsali, Mahnoush (2011). *Qualitative research methods*, Tehran: Boshra. [in Persian]
- Hashemzadeh, Farhanaz. (2015). *The study of teachers' experiences of learning motivation and the academic status of middle school students in Urmia city in the academic year 2015-2016* (a phenomenological study). Master's thesis. Tabriz University.[in Persian]
- Imeri, Salime, & Bagharpour, Masoumeh. (2022). The effect of augmented and mixed reality technology education on students' creative thinking and learning motivation. *Thinking and Children*, 13(1), 117-142. [in Persian]
- Kazemi, Yusuf. (2019). The role of teachers on the academic progress of students. *The first national conference of applied research in education processes*. Available at <https://civilica.com/doc/1116461/>. [in Persian]
- Kelly, H. (2004). Enhancing interpersonal interaction in online courses. *Educational Technology*, 53-56.
- Kumari, Nutan. (2020). Elementary Education the Need of the DAY, *Odisha Journal of SocialScience*, 7(2).76-86.
- Lemay, D. J., & Doleck, T. (2020). Online learning communities in the COVID-19 pandemic: Social learning network analysis of twitter during the shutdown. *International Journal of Learning Analytics and Artificial Intelligence for Education*, 2(1), 85–100. <https://doi.org/10.3991/ijai.v2i1.15427>.
- Lemay, D. J., Doleck, T., & Bazelais, P. (2021). Transition to online teaching during the COVID-19 pandemic. *Interactive Learning Environments*. <https://doi.org/10.1080/10494820.2021.1871633>.
- Lincoln, Y. S., and E. G. Guba, (1985). *Naturalistic inquiry*, Thousand Oaks, CA: Sage. P: 124.
- Mohammadi et al. (2019). Analyzing the experiences of parents of first year elementary school students about the challenges of virtual education with social networks during the spread of the Corona virus. *Educational research*. Number 40.[in Persian]

5 Abstract

- Moustakas, C. (1994), *Phenomenological Research Methods*, Thousand Oaks, CA: Sage.
- Najafi, Hossein. (2018). Comparison of the effect of combined and traditional teaching methods on learning. *Research in medical science education*. 11 (2). 63-54.[in Persian]
- Onyema, E. M and et al. (2020). Impact of Coronavirus Pandemic on Education. *Journal of Education and Practice*. 11(13), 108-121.
- Raj, utsav. (2020). Indian education system in fight against covid-19 pandemic. *International Journal of Creative Research Thoughts (IJCRT)*.7.
- ranjbar,hadi; Haq Doost, Ali et al. (2011). Sampling in qualitative research: a guide for getting started. *Scientific research journal of the Islamic Republic of Iran Army University of Medical Sciences*, 10th year, number 3. 238-250. [in Persian]
- Rasmitadila, Aliyyah, R. R., Rachmadtullah, R., Samsudin, A., Syaodih, E., Nurtanto, M., & Tambunan, A. R. S. (2020). The Perceptions of primary school teachers of online learning during the COVID-19 Pandemic period: A case study in Indonesia. *Journal of Ethnic and Cultural Studies*, 7(2), 90-109.
- Sepulveda-Escobar, P., & Morrison, A. (2020). Online teaching placement during the COVID-19 pandemic in Chile: challenges and opportunities. *European Journal of Teacher Education*, 43(4), 587-607.
- Shahbeigi, Farzaneh and Nazari, Maryam (2010). Virtual education: advantages and limitations. *Journal of Yazd Center for Studies and Development of Medical Sciences Education*. The sixth period. Number 1, serial number 4. 54-47. [in Persian]
- Sharifi, Mohammad; Fathabadi, Jalil; Shukri, Omid and Pakdaman, Shahla (2018). The experience of e-learning in Iran's educational system: a meta-analysis of the effectiveness of e-learning compared to face-to-face education. *Scientific quarterly research in school and virtual learning*. Year 7. Number 1. 9-24 .[in Persian]
- Sintema, E, J. (2020). Effect of COVID-19 on the Performance of Grade 12 Students: Implications for STEM Education. *EURASIA Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, 16(7).
- Snelling, J., & Fingal, D. (2020). 10 strategies for online learning during a coronavirus outbreak. Retrieved from <https://www.iste.org/explore>
- Suramin, Maman and et al. (2020). COVID-19 pandemic and home online learning system: Does it affect the quality of pharmacy school learning? *Systematic Reviews in Pharmacy*, 11(8), 524-530.
- Tabatabai, Amir et al. (2012). Strategies to improve scientific accuracy in qualitative research. *Journal of North Khorasan University of Medical Sciences*. 5 (3). 670-663. [in Persian]
- Taghi Yare, Fataneh and Siadati, Melody (2016). Criteria for selecting content authoring tools in e-learning. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*. Volume 13, Number 1. 75-89. [in Persian]
- UNESCO. (2020). covid-19 impact on education. Available on: [https:// en. UNESCO. Org/covid19/ educationresponse](https://en.unesco.org/covid19/educationresponse)

Abstract 6

Verkuyl, M., & Hughes, M. (2019). Virtual Gaming Simulation in Bridging Nursing Education: A mixed methods study. *Clinical Simulation in Nursing*, 29 (C): 9-14. <https://doi.org/10.1016/j.ecns.2019.02.001>

Zarei Zawarki, Esmail and Salemian, Fardin (2015). The main challenges of using information and communication technology in primary education. *Preschool and elementary school studies quarterly*. first year. (3). [in Persian]

واکاوی تجارب معلمان ابتدائی از آموزش مجازی در دوران پاندمی بیماری کووید-۱۹

زهرا احمدی*

غلامحسین رحیمی دوست**، قدرت الله خلیفه***

چکیده

هدف پژوهش حاضر، واکاوی تجارب زیسته معلمان ابتدایی از آموزش مجازی در دوران پاندمی کرونا بود که با استفاده از روش پدیدارشناسی توصیفی اجرا شد. داده ها با استفاده از مصاحبه نیمه ساختاریافته گردآوری شدند. مشارکت کنندگان در این پژوهش ۱۶ نفر از آموزگاران مدارس دوره ابتدایی شهرستان اهواز بودند که از طریق نمونه گیری هدفمند از نوع حداکثر اختلاف انتخاب شدند و مصاحبه ها تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت. تحلیل مصاحبه ها با استفاده از الگوی کلایزی انجام شد. با واکاوی تجارب زیسته معلمان از آموزش مجازی در ابتدا ۵۵ مضمون پایه شناسایی و سپس در دو دسته‌ی مضامین سازمان‌دهنده‌ی اول و دوم (تجارب مثبت و منفی مربوط به محتوای آموزشی، روش تدریس، تجهیزات آموزشی، فعالیت های یادگیری دانش‌آموزان، ارزشیابی، گروه‌بندی، زمان و فضا، والدین و معلمان) دسته‌بندی شدند. تحلیل عمیق مصاحبه‌ها، موجب شناسایی تجارب مثبتی مانند ارتقا سواد رسانه‌ای، فراهم شدن امکان بازخورد سریع و به کارگیری محتوای چند رسانه‌ای و برخی تجارب منفی مانند دشواری تولید محتوا، کمبود تجهیزات، ضعف تحصیلی دانش‌آموزان و کاهش مشارکت آنان در فعالیت‌ها گردید. با توجه به تجارب متفاوت معلمان از رویارویی با

* کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران، zahmadi2022@gmail.com

** استادیار و عضو هیئت علمی، گروه علوم تربیتی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران (نویسنده مسئول)،
rahimidoost@scu.ac.ir

*** استادیار و عضو هیئت علمی، گروه مبانی تعلیم و تربیت، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شیراز،
شیراز، ایران. g.khalife@scu.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۰/۰۵، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۲/۱۵

آموزش مجازی، اهتمام به جنبه های گوناگون این تجارب جهت بهبود عملکرد و فعالیت موثرتر در حوزه آموزش مجازی ضرورت می یابد.

کلیدواژه ها: معلمان ابتدائی، آموزش مجازی، پدیدار شناسی، تجارب زیسته، کووید-۱۹.

۱. مقدمه

آموزش ابتدایی پایه ای اساسی برای آموزش در مقاطع بالاتر است. در این مرحله است که کودک ابتدا خواندن، نوشتن و انجام محاسبات ریاضی را یاد می گیرد. در این مرحله رشد فرهنگی، عاطفی، عقلی، اخلاقی، جسمی، اجتماعی و معنوی کودک نیز اتفاق می افتد. آموزش ابتدایی افراد را قادر می سازد تا به خود متکی باشند و در روند توسعه ملی شرکت کنند. همچنین به بهره وری نیروی کار کمک کرده و در عین حال، شهروندانی روشن فکر و مسئول ایجاد می کند. بنابراین ما می توانیم پیشرفت آینده کشورمان را فقط از یک آموزش ابتدایی کاملاً برنامه ریزی شده انتظار داشته باشیم (Kumari 2020:80). بیماری ویروسی کووید-۱۹ اولین بار در دسامبر ۲۰۱۹ در استان هوبی چین و در شهر ووهان با علائمی شبیه به ذات الریه شناسایی شد و بعد از آن به صورت تصاعدی در سراسر جهان پخش گردید (Alsoufi et al 2020:2). سازمان بهداشت جهانی در ۳۰ ژانویه ۲۰۲۰ کووید ۱۹ را به عنوان یک وضعیت اضطراری بهداشت عمومی و نگرانی بین المللی و در ۱۱ مارس، به عنوان یک پاندمی اعلام کرد (Balkhair 2020:1). با اوج گیری بیماری کووید ۱۹ در کشورهای مختلف، یکی از اصلی ترین راهبردهای ناظر بر تحقق دغدغه فاصله گذاری اجتماعی با هدف کنترل و پیشگیری از شیوع بیماری کرونا، تعطیلی مدارس و دانشگاه ها بوده است (Francis & Pegg 2020: 578). کووید ۱۹ بزرگترین چالشی است که سیستم های آموزش ملی تاکنون با آن روبرو بوده اند. در نتیجه پاندمی کرونا، بسیاری از دولت ها به موسسات دستور دادند که آموزش حضوری بیشتر دانش آموزان خود را متوقف کنند و آنها را ملزم کرده اند که به آموزش آنلاین و آموزش مجازی روی بیاورند (Daniel 2020: 91). در نتیجه پاندمی این بیماری، از جمله ۱/۵ میلیارد یادگیرنده در کشورهای مختلف از دسترسی به کلاس های حضوری محروم شدند (UNESCO, 2020 این بحران در ایران از ۲۹ بهمن ۱۳۹۸ آغاز و آذیر خطر با اعلام وضعیت زرد زده شد و به دنبال آن در تاریخ ۱۰ اسفند ماه دستور تعطیلی مدارس از سوی دولت جمهوری اسلامی ایران صادر شد (اعتدادی و همکاران ۱۳۹۹: ۱۳). در بسیاری از کشورها برای عقب نماندن دانش آموزان از برنامه درسی خود، راهبرد آموزش مجازی اتخاذ شده است. در نتیجه، صرف

نظر از اینکه آیا معلمان در آموزش مجازی تجربه و آمادگی لازم را دارند یا خیر مجبور شده‌اند به سرعت روش‌های آموزش و تدریس خود را تغییر دهند. از این رو مدارس با پدیده جدیدی به عنوان آموزش مجازی روبه‌رو شدند که این پدیده آموزش را از حالت سنتی خارج ساخت و جریان خاصی به آن بخشید (Verkuyl & Hughes 2019: 10). در واقع بیماری کرونا مدل‌های سنتی یادگیری را مختل نمود (Lemay & Doleck 2020: 85) و باعث حرکت به سمت فعالیت‌های آموزشی و یادگیری آنلاین شده است (Lemay, Doleck & BazelaiS 2021: 1). انتقال از روش‌های تدریس حضوری به روش‌های غیرمستقیم، مدارس را به یک جریان یادگیری پر از پیچیدگی‌ها و محدودیت‌ها واداشته است (Rasmitadila et al 2020: 92). مواردی از قبیل امکانات ناکافی، از بین رفتن علاقه فراگیران به یادگیری، مسائل شبکه‌ای، مقاومت در برابر تغییر و اختلال در یادگیری از جمله محدودیت‌ها و چالش‌های آموزش مجازی هستند (Onyema et al 2020: 108). سینتاما (Sintema 2020: 3) تأثیرات کرونا را بر عملکرد دانش‌آموزان پایه دوازدهم بررسی کرد. نتایج این مطالعه همگی به این نکته اشاره دارد که کووید ۱۹ اثرات سوئی بر بخش آموزش در زامبیا خواهد گذاشت. دلیل این روند مورد انتظار عمدتاً به از دست دادن ساعات تماس دانش‌آموزان و کمبود امکانات آموزش مجازی است که دانش‌آموزان می‌توانستند برای تعامل با معلمان خود استفاده کنند. نتایج پژوهش سِپولودا-اسکوبار و موریسون (Sepulveda-Escobar & Morrison 2020: 1) از آموزش آنلاین در طول همه‌گیری کرونا در شیلی نشان داد چالش‌هایی مانند عدم تعامل مستقیم با فراگیران و تغییر ناگهانی محیط به شدت بر فرآیند یادگیری شرکت‌کنندگان تأثیر گذاشته است. در عین حال به کارگیری آموزش مجازی دارای مزایایی گوناگونی می‌باشد به گونه‌ای که بسیاری از مربیان و دانش‌آموزان برای اطمینان از ادامه یادگیری آنلاین در طول همه‌گیری ویروس کرونا به فناوری تکیه کرده‌اند (Onyema et al 2020: 108). بر اساس پژوهش داوان (Dhawan 2020: 13) آموزش مجازی به طور کلی فرصت‌های زیادی در دسترس دارد و این بحران پاندمی ویروس کرونا به ما امکان می‌دهد تا جنبه‌های پربار فناوری‌های یادگیری الکترونیکی را مشاهده کنیم و در این شرایط بحرانی، کاربران در هر سنی می‌توانند به ابزارهای آنلاین دسترسی پیدا کنند و از مزایای انعطاف‌پذیری زمانی و مکانی مرتبط با آموزش مجازی بهره‌مند شوند. یافته‌های پژوهش ایمری و باقر پور (۱۴۰۱: ۱۱۹) نیز نشان می‌دهد آموزش فناوری واقعیت افزوده و ترکیبی بر انگیزش یادگیری و مؤلفه‌های آن از جمله امکانات یادگیری، پشتیبانی، شخصیت دانش‌آموزان و تفکر خلاق تأثیر مثبت و معنا داری دارد.

از میان عوامل تاثیر گذار در موفقیت و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، نقش معلمان به عنوان یکی از ارکان مهم تعلیم و تربیت و به عنوان مجری برنامه های آموزشی در مدارس و تربیت کننده نیروی انسانی در این دوره غیر قابل انکار است و هر نوع پیشرفت مادی و معنوی جامعه وابسته به کیفیت کار معلمان دارد (هاشم زاده ۱۳۹۵: ۴). معلم از آن جهت دارای نقش محوری است که کارگذار اصلی تعلیم و تربیت به شمار می رود و اهداف و منویات متعالی نظام های تعلیم و تربیت در ابعاد مختلف، در نهایت باید به واسطه ی او محقق شود (کاظمی ۱۳۹۹: ۱). آموزش مجازی، علیرغم چالش هایی که برای معلمان ایجاد می کند، به نوبه خود برای مواجهه با این همه گیری جهانی بی سابقه تبدیل شده است. انتقال از یادگیری سنتی به یادگیری آنلاین می تواند تجربه ای کاملاً متفاوت برای معلمان باشد، چرا که آنها باید با محیط جدیدی سازگار شوند. شناسایی اثرات و تبعات شیوع این ویروس و تجارب کسب شده توسط معلمان از آموزش مجازی در این دوران می تواند نقاط قوت و ضعف، چالش ها و فرصت های آموزش مجازی را در نظام آموزش و پرورش مشخص نمایند و علاوه بر اینکه سیمای روشنی از این مساله را جلوی چشمان سیاست گذاران و مجریان قرار می دهد، به فرآیند خط مشی گذاری مطلوب در زمان حاضر و کاهش تبعات آن برای دوران پسا کرونا نیز مفید خواهد بود. بنابراین با توجه به ضرورت اولویت بخشی به آموزش ابتدایی مندرج در سند تحول بنیادین در نظام آموزش و پرورش کشور و با توجه به محدودیت های ایجاد شده ناشی از پاندمی کرونا و عدم برگزاری کلاس های حضوری، مسئله ی اصلی این پژوهش این است که معلمان دوره ابتدایی از آموزش مجازی در دوران پاندمی ویروس کرونا چه تجارب زیسته ای کسب کرده اند و این تجارب به چه مؤلفه هایی مربوط هستند.

۲. روش

پژوهش حاضر با توجه به هدف اصلی پژوهش، مطالعه کیفی بر اساس رویکرد پدیدارشناسی توصیفی است. پدیدارشناسی روشی است که به بررسی تجارب انسان ها، آنگونه که واقعا هست و ادراک می شود می پردازد. در واقع کانون اصلی پدیدارشناسی تجارب واقعی و معنای آن تجارب برای افراد است (حاج باقری و همکاران، ۱۳۹۰). زیرا پدیدارشناسی می کوشد معانی را آنچنان که در زندگی روزمره زیسته می شوند، آشکار نماید (امامی سیگارودی و همکاران ۱۳۹۱: ۵۷). بنابراین محقق کیفی در پی جمع آوری اطلاعات از اشخاصی است که یک پدیده ای را تجربه نموده اند تا بتوانند براساس آن اطلاعات، به یک توصیف مرکب از

ماهیت آن تجربه از نظر آن افراد برسد (Moustakas, 1994). در این پژوهش برای جمع آوری اطلاعات از مصاحبه نیمه ساختار یافته استفاده شده است و سوالات اکتشافی عمیق جهت دستیابی به اطلاعات پرسیده شد. تمامی مصاحبه ها با رضایت مشارکت کنندگان روی گوشی همراه ضبط، سپس به طور کامل بر روی کاغذ پیاده سازی گردید. مشارکت کنندگان این پژوهش شامل معلمان شاغل دوره ابتدائی شهرستان اهواز می باشد که به دلیل پاندمی کرونا به آموزش مجازی پرداخته اند. هدف در انتخاب مشارکت کننده در تحقیقات پدیدارشناسی، انتخاب مشارکت کنندگانی است که تجربه زیسته ای دارند که مورد توجه این مطالعه خاص است و این مشارکت کنندگان مایلند درباره تجارب خود صحبت کنند. ضمناً این مشارکت کنندگان باید تا آنجا که ممکن است با یکدیگر متفاوت باشند تا امکان دستیابی به روایت های غنی و منحصر به فرد درباره یک تجربه خاص فراهم آید (امامی سیگارودی و همکاران ۱۳۹۱: ۶۰). یک روش متداول نمونه گیری در پژوهش های کیفی روش حداکثر اختلاف است. در این روش حداکثر اختلاف در محدوده از کیفیت ها، خصوصیات، موقعیت ها یا موارد بروز پدیده تحت مطالعه برای در نظر گرفتن مشارکت کنندگان مدنظر قرار می گیرد. هدف از این روش اطمینان از این مسئله است که تا جای ممکن متغیرهای متعدد مرتبط با موضوع مورد بررسی قرار گیرند. منطق این روش اجازه می دهد که بتوان تمام الگوهای معمول که از افراد مختلف بدست می آید را استخراج نمود تا بتوان به بهترین درک نسبت به پدیده مورد بررسی رسید (رنجبر و همکاران ۱۳۹۱: ۲۴۱). بنابراین در این پژوهش از میان معلمان ابتدایی شهرستان اهواز که تمایل به شرکت در این پژوهش داشته و دارای سابقه ی تدریس به شکل حضوری و مجازی در زمان پاندمی بیماری کرونا هستند، نمونه گیری به عمل آمد. معلمان انتخاب شده در ویژگی های گوناگونی اعم از جنسیت، تحصیلات، سابقه، پایه تدریس، نوع استخدام و محل خدمت تفاوت داشتند. تعداد و حجم افراد مصاحبه شونده نیز اساس اشباع نظری تعیین شد. در این مطالعه بعد از انجام مصاحبه با ۱۶ نفر از معلمان ابتدایی شهرستان اهواز، به اشباع داده ها رسیده شد. تمامی مصاحبه ها به صورت حضوری با هماهنگی زمان مصاحبه با مشارکت کنندگان در دفتر کار معلم انجام شد و قبل از مصاحبه، اهداف و سوالات پژوهش در اختیار مصاحبه شوندگان قرار گرفت و هر مصاحبه حدوداً بین ۵۰ تا ۸۰ دقیقه طول کشید. با توجه به تداوم پاندمی کرونا در زمان انجام مصاحبه ها، تمامی دستور العمل های بهداشتی در فرایند اجرای مصاحبه ها رعایت شد. مشخصات مشارکت کنندگان در جدول شماره یک آورده شده است.

جدول ۱. مشخصات مشارکت کنندگان

کد	جنسیت	سابقه	تحصیلات	محل خدمت و ناحیه در اهواز	پایه	نوع استخدام
۱	زن	۶	کارشناسی	مدرسه دولتی پسرانه، ناحیه ۳	سوم	رسمی
۲	زن	۱۳	کارشناسی	مدرسه غیر انتفاعی پسرانه، ناحیه ۴	دوم	نیروی آزاد
۳	زن	۳	کارشناسی	مدرسه دولتی دخترانه، ناحیه ۳	اول	رسمی
۴	زن	۱۷	کارشناسی ارشد	مدرسه دولتی پسرانه، ناحیه ۲	چهارم	رسمی
۵	مرد	۳۵	کارشناسی	مدرسه غیر انتفاعی پسرانه، ناحیه ۲	ششم	رسمی
۶	زن	۱۰	کارشناسی	مدرسه دولتی پسرانه، ناحیه ۳	دوم	حق التدریس
۷	زن	۲۶	کارشناسی	مدرسه دولتی پسرانه، ناحیه ۴	اول	رسمی
۸	مرد	۱۴	کارشناسی ارشد	مدرسه دولتی پسرانه، ناحیه ۴	پنجم	رسمی
۹	زن	۱۸	کارشناسی	مدرسه غیر انتفاعی پسرانه، ناحیه ۳	اول	نیروی آزاد
۱۰	زن	۴	کارشناسی ارشد	مدرسه دولتی دخترانه، ناحیه ۱	دوم	رسمی
۱۱	زن	۶	کارشناسی ارشد	مدرسه دولتی پسرانه، ناحیه ۴	اول	حق التدریس
۱۲	زن	۵	کارشناسی	مدرسه غیر انتفاعی دخترانه، ناحیه ۴	اول	نیروی آزاد
۱۳	زن	۱۹	کارشناسی ارشد	مدرسه دولتی دخترانه، ناحیه ۲	سوم	رسمی
۱۴	مرد	۲۴	کارشناسی	مدرسه دولتی پسرانه، ناحیه ۲	پنجم	رسمی
۱۵	زن	۲۰	کارشناسی	مدرسه دولتی دخترانه، ناحیه ۱	پنجم	رسمی
۱۶	مرد	۹	کارشناسی ارشد	مدرسه دولتی پسرانه، ناحیه ۳	چهارم	حق التدریس

برای تجزیه و تحلیل داده ها از روش هفت مرحله ای کلایزی استفاده شد. این روش شامل هفت مرحله: ۱. خواندن دقیق همه توصیف ها و یافته های مهم شرکت کنندگان؛ ۲. استخراج عبارت های مهم و جمله های مرتبط با پدیده؛ ۳. مفهوم بخشی به جمله های مهم استخراج شده؛ ۴. مرتب سازی توصیف های شرکت کنندگان و مفاهیم مشترک در دسته های خاص؛ ۵. تبدیل همه نظرات استخراج شده به توصیف های جامع و کامل؛ ۶. تبدیل توصیف های کامل پدیده به یک توصیف خلاصه و مختصر و ۷. معترسازی نهایی می باشد. در این پژوهش به منظور اطمینان خاطر از دقیق بودن یافته ها از چهار معیار قضاوت درباره کیفیت پژوهش کیفی شامل اعتبارپذیری، انتقال پذیری، تاییدپذیری و اطمینان پذیری استفاده شد (Lincoln&Guba,1985). در این راستا طباطبایی و همکاران (۱۳۹۲: ۶۶۵) بازبینی توسط مشارکت کنندگان را به عنوان یک فرآیند کنترل کیفیت معرفی می کنند که به دنبال بهبود دقت

واکاوی تجارب معلمان ابتدائی از آموزش مجازی ... (زهره احمدی و دیگران) ۱۳

علمی و صحت اعتبار ثبت شده محقق در مصاحبه پژوهشی است. در این مطالعه برای اعتبارپذیر کردن یافته‌ها پژوهشگر شخصاً کار رونویسی مصاحبه‌ها را انجام داد و با دقت و توجه زیاد به پیام‌های صریح و ضمنی مشارکت‌کنندگان گوش داد. با توجه به موارد گفته شده، در طول مصاحبه‌ها چنانچه موضوع و یا پیامی را که احساس می‌شد، برداشتی متفاوت از منظور و پیام مشارکت‌کنندگان داشته باشد، بارها با ایشان در میان گذاشته می‌شد و از آن‌ها سوال می‌شد که آیا تفسیری که از پیام‌ها برداشت کرده‌اند، صحیح است یا خیر. هم‌چنین به منظور اعتباربخشیدن بیشتر به یافته‌ها، بخشی از مصاحبه‌ها توسط یک متخصص دیگر مورد بررسی و بازبینی قرار گرفت و اشکالات موجود در آن‌ها برطرف و با تحلیل‌های قبلی مطابقت داده شد.

۳. یافته‌ها

با مرور، مطالعه و کند و کاو دقیق مصاحبه‌های مشارکت‌کنندگان، برای هر یک از مصاحبه‌ها، همه ایده‌های مستقل در قالب مضامین پایه شناسایی شدند. در صورت وجود بخش‌هایی با مضامین مشابه در متن پاسخ‌های قبلی، از همان مضمون قبلی اختصاص داده شده به عنوان نشانگر آنها استفاده شد. در نهایت ۵۵ مضمون پایه شناسایی گردید که در جدول ۲، هر یک از مضامین پایه به همراه تعدادی از شواهد مربوطه ارائه شده است:

جدول ۲. مضامین پایه شناسایی شده

ردیف	مضامین پایه	شواهد
۱	کاهش انگیزه دانش‌آموزان	... یکی از مشکلات این بود که والدین می‌گفتند که خانم فلانی فرزند ما خسته شده دیگه، بیا زنگ بزنی باهاش صحبت کن که درس بخونه و انرژی بگیره. دیگه منم هر چند وقت یه بار باهاشون تماس می‌گرفتم یا براشون ویس می‌فرستادم و انرژی می‌دادم که بتونن ادامه بدن. یعنی من از یه طرف باید به بچه‌های خودم می‌گفتم که بشینید پای کتاب هاتونو درس بخونید، از یه طرف دیگه هم باید همیو از دانش‌آموزانم می‌خواستم. کلاً امسال باید همش به بچه‌ها اصرار می‌کردیم که تورو خدا بیاید درس بخونید... (کد ۱۱)
۲	مقاومت معلمان در برابر آموزش مجازی	.... برای معلمی مثل من که ۱۰ سال به صورت حضوری تدریس کردم، واقعا کنار اومدن با آموزش مجازی و استفاده از اون خصوصاً تو اوایل کرونا سخت بود چون هیچ‌گونه آشنایی با این نوع آموزش نداشتم. من تنها نه. خیلی از همکارا هم مثل من بودند... (کد ۶)

۱۴ تفکر و کودک، سال ۱۵، شماره ۱، بهار و تابستان ۱۴۰۳

ردیف	مضامین پایه	شواهد
۳	بی تفاوتی و کاهش مسئولیت پذیری در دانش آموزان	... من خودم دو تا فرزند دارم که محصل و دانش آموز هستند وقتی به او نا نگاه می کنم می بینم که بچه های من دارن بی مسئولیت بار میان نسبت به درس و مشق و مدرسه. به خاطر اینکه در آموزش مجازی بیشتر والدین فعالیت می کنند تا دانش آموزان. دانش آموزان خودشون رو کشیدن کنار و همه کارها را والدین انجام می دهند. یعنی به نظرم توی کلاس مجازی دانش آموز باید خودش مسئولیت پذیر باشه و احساس مسئولیت کنه نسبت به اینکه درس ها را سر وقت و به موقع و با دقت بخونه.... (کد ۱۵)
۴	عدم جذابیت بصری برخی از محتوای آموزشی ارائه شده	... بنظرم خیلی از فیلم های آموزشی که در این آپارات و کانال های تلگرامی وجود داره، اصلا کیفیت ندارن و همیشه برای دانش آموزا ارسالشون کرد. دانش آموزی ابتدایی اصلا همچین فیلم هایی رو نگاه نمیکنن... (کد ۱۳)
۵	تجربه کم معلمان در حیطه آموزش مجازی و عدم وجود دوره آموزشی مناسب	... سال گذشته که برای اولین بار و کاملاً ناگهانی آموزش، مجازی شد و ما وارد برنامه شاد شدیم واقعاً خیلی ها مشکل داشتن. چون تجربه ای از قبل نداشتیم. از آنجایی که هیچ دوره و آموزشی برای ما معلمان در نظر گرفته نشده بود، ما هم از روش آزمون و خطا استفاده می کردیم، چیزای مختلف رو پیدا می کردیم و اجرا می کردیم. ما وقتی یک وسیله برقی میخریم در اون یک بروشور و راهنما قرار داده که به ما توضیح میده که چطوری باید از اون وسیله استفاده کنیم. برای آموزش مجازی هم همینطوره ما باید آموزش ببینیم که چطوری در این حوزه فعالیت کنیم تا بتونیم نتیجه مثبت بگیریم.... (کد ۱۳)
۶	وقتگیر بودن و بیشتر شدن ساعات کاری	... در کلاس حضوری من ۵ الی ۶ ساعت به مدرسه میومدم و بعدش دیگه کارم کاملاً تمام میشد اما در کلاس مجازی علاوه بر اون تایم هایی که سرکلاس بودم، من باید کلی وقت میزاشتم برای خانواده ها و پاسخگویی سوالات آنها میومدم. نمیشد که جواب ندم. چون دانش آموزان اشکال داشتند و اگه این اشکالات تلنبار میشدند، خیلی درگیر می شدم. تازه به تایمی از روز رو هم درگیر تولید محتوا بودم... (کد ۲)
۷	کسالت بار بودن کلاس های مجازی و حذف شادی و نشاط از فعالیت های کلاسی	... بچه ها تو سنین ابتدایی واقعا با دانش آموزان دبیرستانی و کنکوری از همه نظر تفاوت دارند. شاید آموزش مجازی برای دانش آموزان متوسطه خوب و مفید باشه و باهوش مشکلی نداشته باشند اما برای دانش آموزی ابتدایی واقعا خسته کنندست. بچه ها اصلا حوصله ندارند که سه ساعت پای یه گوشی بشینند و سریع خسته میشن. دلشون می خواد جنب و جوش و فعالیت داشته باشند، نشاط در کلاس های حضوری خیلی بیشتره... (کد ۶)
۸	وجود آمدن استرس در معلمان	... آموزش مجازی واقعاً استرس زا بود. چون به جز ۳۵ تا دانش آموز، ۳۵ تا از والدین و مدیر و معاون هم در کلاس من حضور داشتند و حضورشون یه جورایی برای من استرس زا بود. یک بار پیش آمد که من به جای اینکه فیلم تدریس درس نهم فارسی را ارسال کنم، اشتباهی فیلم درس دهم را ارسال کردم. دیگه از همون موقع یک عالمه پیام اومد که این فیلم درست نیست و چرا اشتباه کردید. منم همش می گفتم حالا مدیر و معاون هم این پیامارو می خونن. اما خب وقتی توی آموزش

واکاوی تجارب معلمان ابتدائی از آموزش مجازی ... (زهره احمدی و دیگران) ۱۵

ردیف	مضامین پایه	شواهد
		حضور از این اشتباه ها پیش میاد معلم خیلی سرعتر می تونه جمعش کنه و اصلا فکرش درگیر نیست... (کد ۱۶)
۹	کمبود جذابیت	... روز اولی که می خواستم به صورت مجازی تدریس کنم، به این فکر می کردم که برای دانش آموزانم لایو بزارم، فایل صوتی بفرستم یا پیام ارسال کنم؟ بنظم هیچ کدام این موارد جذابیت اون دیدار اول حضوری بین معلم و دانش آموز رو نداره... (کد ۱)
۱۰	تسلط کم معلمان به فناوری اطلاعات و ارتباطات	... آموزش مجازی برای معلمی مثل من که ۲۴ سال به صورت حضوری درس دادم و کار با گوشی هوشمند رو هم زیاد بلد نبودم، واقعا تجربه ی سختی بود. تا قبل از این من از گوشیم فقط برای عکس گرفتن و ارسال پیام و تماس و اینجور چیزا استفاده می کردم اما بیهوشی استفاده ی من از گوشی چندین برابر شد. ولی خب چاره ای هم نداشتیم. تنها راه حل همین آموزش مجازی بود. من اصلا بلد نبودم چجوری توی آموزش مجازی تدریس کنم که در دفاع از خودم باید بگم که اولاً هیچ کس خبر نداشت که قراره به بیماری جهانی بیاد و همه جا قرنطینه بشه و شکل آموزش تغییر کنه، خیلی از معلم های دیگه هم مثل من بودن و آمادگی نداشتند... (کد ۱۴)
۱۱	تاثیرات منفی در زندگی شخصی معلمان	... من نمیدونم شرایط برای بقیه چطوری بود اما من متاهل هستم و با اینکه توی خونه بودم اما گاهی اوقات واقعا نمی رسیدم ناهار یا شام درست کنم، چون پرورسه ی آموزش خیلی طول می کشید. وقتی می خواستم تولید محتوا انجام بدم از صبح ساعت ۶ یا ۷ بیدار می شدم و درگیرش می شدم. بعدش که کلاس شروع میشد و باید تدریس می کردم. بعد از کلاس هم اینقدر انرژی ازم میرفت و خسته می شدم که به بعضی از کار های زندگی خودم نمیرسیدم. بعضیا ممکنه با همسرشون سر همین قضیه مشکل و اختلاف پیدا کنند. تازه بعضی از معلم ها خودشون بچه دارند. مطمئنم شرایط برای اونا هم خیلی سخت بوده... (کد ۱)
۱۲	کمتز شدن فعالیت های گروهی	... برای فعالیت های کلاسی من گروه بندی را انجام نمی دادم به خاطر اینکه به بار که خواستم انجام بدم متوجه شدم که اصلا نمیشه. چون بچه ها اصلا ارتباطی با همدیگه نداشتند و نمی تونستند با هم دیگه مشارکت داشته باشند، تازه جدای از این ها برای خودم هم دردرسش زیاد بود... (کد ۱۰)
۱۳	کاهش تعامل دانش آموزان با معلم	... در آموزش مجازی در پایه اول من بیشتر با والدین تعامل داشتم تا با دانش آموزان. یعنی گاهی اوقات مثلاً پیش می آمد که خود دانش آموز خواب بود و مادرش سر ساعت ۱۱ حاضر می شد تا فعالیت هایی را که من ارسال می کنم یاد بگیره که بعداً به فرزندش توضیح بده... (کد ۹)
۱۴	آسیب بر سلامت روانی و جسمانی معلمان	... باور می کنید من پرروز با گردن درد شدید رفتم دکتر و بدون اینکه حتی راجع به شغلم چیزی بگم، دکتر خودش پرسید معلم هستید؟ منم تعجب کردم گفتم بله. چطور متوجه شدید؟ گفت قبل از شما هم چند معلم با همین مشکل مراجعه کردند و بهم گفت که باید نوار عصب از دست و ام آر آی از گردنم بگیرم. بس که گوشی

ردیف	مضامین پایه	شواهد
		توی دستم بود... (کد ۱۳)
۱۵	قطعی برنامه شاد و مشکلات آن	... من خودم گوشیم آیفون بود و نتونستم برنامه ی شاد رو روش نصب کنم. نسخه ی تحت وبش هم خیلی محدودیت داشت. اینقدر خسته شدم که مجبور شدم گوشیمو عوض کنم برم به گوشی با سیستم عامل اندروید بخرم که شاد روش نصب بشه، تازه خود برنامه شاد هم که گاهی اوقات کلا قطع می شد و کلاس اون روز کنسل می شد... (کد ۸)
۱۶	کمتر شدن مشارکت دانش آموزان در فعالیت ها و عدم تمایل به انجام تکالیف کلاس	... دانش آموزا قبلا توی مدرسه ۵ ساعت درس میخوندن و تکالیفشون برای خونه خیلی کم و محدود بود. اما الان همه ی فعالیت ها رو باید توی خونه انجام بدن. خیلی از مادرا سر این قضیه ناراحت بودن که فرزندشون تکالیفشو انجام نمیده و باید با زور بشینه پای مشق هاش. من به بار توی مدرسه نشسته بودم داشتم تولید محتوا می کردم مدیر منو صدا کرد، که دیدم مادر یکی از دانش آموزان اومده و سر گونه هاش زخمی شده بود پرسیدم چی شده؟ مثل اینکه شب قبل عصبانی شده بود از دست بچه که مشق هاشو ننوشته، فشار عصبی بهش وارد شده و جنگ زده به صورت خودش. این صحنه رو دیدم بغض کردم و به جورایی عذاب وجدان گرفتم در صورتی که من هم به عنوان معلم واقعا تقصیری نداشتم. از اینجور مشکلات واقعا خیلی وجود داشت... (کد ۳)
۱۷	ضعیف بودن سرعت اینترنت	... اصلی ترین مشکل آموزش مجازی اینترنت بود. گاهی اوقات من مجبور می شدم مکان خودم رو تغییر بدم و برم به جای دیگه فقط برای اینکه سرعت اینترنت خوب بشه. مثلاً چندتا منطقه از خونمون دور می شدم با ماشین و میرفتم جایی که اینترنت خوب باشه تا بتونم آموزش بدم. یا گاهی اوقات می رفتم سر پشت بوم برای اینکه اینترنت خوب باشه بعد باد میومد همه برگه ها رو می برد. اصلا به اوضاعی بود... (کد ۵)
۱۸	نداشتن تجهیزات و امکانات اجرای آموزش مجازی	... دانش آموزان بسیاری رو در مدرسه دیدم که بخاطر نداشتن گوشی هوشمند تا اواخر سال نتونستن وارد کلاس بشن، با اینکه خیلی از اون ها دانش آموزان توانمند و با استعدادی بودن، حتی یکیشون دانش آموز سال پیش خودم بود. خب تکلیف این دانش آموز ها چی میشه؟... (کد ۱۴)
۱۹	بوجود آمدن برخی هزینه های اضافی	... من خودم که معلم هستم، سه فرزند محصل دارم. سال گذشته که آموزشی یهویی مجازی شد واقعا ما دچار سردرگمی شدیم چون فرزندان من هیچکدوم گوشی هوشمند نداشتن، هر چهار نفرمون باید از یک گوشی استفاده می کردیم. واقعا سخت بود. که سال بعد دیگه برای پسر بزرگم که دبیرستان بود گوشی تهیه کردم. به پسرم که کلاس چهارم بود، گفته بودم که با لپتاپ و از طریق نسخه تحت وب وارد کلاس بشه. فرزند آخرم هم که پایه سوم بود در کلاس خودم بود. این واقعا مشکله برای کسی که نتونه اینجوری هزینه هارو مدیریت کنه... (کد ۱۳)

واکاوی تجارب معلمان ابتدایی از آموزش مجازی ... (زهره احمدی و دیگران) ۱۷

ردیف	مضامین پایه	شواهد
۲۰	کاهش تعامل دانش آموزان با یکدیگر	... دانش آموزان انگار خجالت می کشیدند که بخوان با هم دیگه توی فضای مجازی صحبت کنند. در صورتی که توی آموزش حضوری همون اول مهر بچه ها زنگ اول پنج دقیقه اول سریع با هم دیگه دوست میشن و خیلی راحت در کنار هم میگن و میخندن. فکر کنم یکی از دلایلی هم که کلاس های مجازی براشون خسته کننده و یا حوصله سر بر بود، همین بود که در کنار دوستانشون نبودن و تعامل نداشتن... (کد ۳)
۲۱	کم توجهی به برخی از دروس مانند ورزش	... به نظر من اصلاً زنگ ورزش توی آموزش مجازی نمیتونه اجرا بشه چون نمیدونم دانش آموز کلیپ ورزش رو دیده یا نه یا اینکه آیا فعالیت ها رو درست انجام میدن یا نه، امکانش هم نبود که بهشون بگم برام فیلم از خودتون بگیرن و بفرستن چون تعدادشون خیلی زیاد بود. ۳۸ نفر بودند و وقت نمی کردم که بررسیشون کنم. این مسئله خیلی ناراحت کنندست چون بچه ها واقعا زنگ ورزش رو دوست دارن... (کد ۱)
۲۲	عدم توجه به تفاوت های فردی	... ما یکسری دانش آموز داریم که با تصویر بیشتر یاد می گیرند به سری دانش آموز هستند که کلامی اند و با گفت و گو بیشتر یاد می گیرند مثلاً قصه و داستان یا یک سری دانش آموز هم داریم که دست ورز هستند. به نظر من توجه به تفاوت های فردی توی آموزش مجازی اصلاً رعایت نمیشه. در آموزش حضوری تک تک این تفاوت های فردی به صورت حضوری دیده، شناسایی و بررسی میشه... (کد ۱)
۲۳	استفاده نادرست از گوشی هوشمند	... گاهی بعضی از مادرها شاک می شدند که اگه فرزندشون رو با گوشی تنها بگذارند، همش با گوشی بازی می کنه یا وارد اینترنت میشه که خب یکی از بدی های تدریس در فضای مجازی همین مسئله بود. بچه ها ممکن بود توی هر سایتی وارد بشن و یا در اینترنت مطالبی رو مشاهده کنند که مناسب سنشون نبود... (کد ۱۳)
۲۴	به رسمیت نشناختن آموزش مجازی توسط دانش آموزان	... بچه ها کلاس رو به رسمیت نمی شناختن مخصوصاً در پایه اول. چون بچه های کلاس اول هیچ تجربه ای از کلاس های درس نداشتند. سال قبل از این هم به خاطر کرونا و گرد و خاک پیش دبستانی شان زیاد تعطیلی داشت و یکی از معضلاتی که وجود داشت و خانواده ها راجع بهش صحبت می کردند این بود که بچه ها اصلاً نمی پذیرفتند که سر کلاس هستند و جدی نبودند. فکر می کردن به بازی... (کد ۹)
۲۵	ضربه خوردن دانش آموزان لازم توجه و دارای اختلالات یادگیری	... در آموزش مجازی میزان دسترسی من به دانش آموزان واقعا کم بود خصوصاً دانش آموزان لازم توجه و دانش آموزانی که نیاز بود که تلاش بیشتری داشته باشند اما متأسفانه والدین همکاری نداشتند. اینگونه دانش آموزا به آموزش ویژه برای رفع اختلالشون نیاز دارن. من وقتی که از همین دانش آموزان لازم توجه می خواستم که حضوری بیان مدرسه بهانه می آوردند و نمی آمدند چون نمی خواستند که معلوم بشه که دانش آموز خودش نبوده که تکالیف رو می نوشته، اگه حضوری بود، خودم خیلی حواسم به این دانش آموزا بود و حتماً جداگونه باهاشون کار می کردم اما الان که مجازیه، اصلاً انگار کنار گذاشته شدن... (کد ۹)
۲۶	وقت گذاری کم	... گله مندی اولیا از عدم امکان همکاری مادر در زمان برگزاری کلاس های آنلاین

ردیف	مضامین پایه	شواهد
	والدین به ویژه والدین شاغل	صبح به دلیل حضور در محل کار و عدم کارایی کافی مادر به خاطر خستگی در بعد از ظهر موقع برگشت از کار در خانه، عدم سواد رسانه ای و عدم سواد علمی والدین، فشار زیادی وارد کرده بود و اینها همگی از دلایل سخت شدن سال تحصیلی بدلیل آموزش مجازی بود. به مشکل دیگه این بود که گاهی اوقات باید اولیا را توجیه می کردیم. واقعاً سر کله زدن با دانش آموزان خیلی راحت تر از سر و کله زدن با بزرگترهاست. چون دانش آموزان خیلی سریع مطلب رو یاد می گیرند اما برای والدین ابتدا باید بهشون بگین روشی که قبلاً کار می کردن رو بذارن کنار و روش جدید رو یاد بگیرند... (کد ۷)
۲۷	مشکلات مربوط به فرزندان طلاق	یک دانش آموزی داشتم که پدر مادرش از همدیگه طلاق گرفته بودند، و شهر دیگه ای بودند و دانش آموز پیش مادر بزرگش زندگی می کرد و مادر بزرگش هم بلد نبود که با گوشی هوشمند کار کنه. این دلیل شد بر اینکه با اینکه دانش آموز با استعداد و توانمندی بود از تحصیل باز بمونه متأسفانه... (کد ۱۰)
۲۸	بی سوادی والدین	... شاگردی داشتم که پدرش نابینا و مادرش بیسواد بود، دو سه تا هم بچه داشتند. این دانش آموز اصلاً فعالیتی نداشت سر کلاس من و از درسش کاملاً جا موند و من هم بهش نیاز به تلاش دادم. بنظرم باید والدین حتماً با سواد باشند تا آموزش مجازی بتونه در مقطع ابتدایی موفق باشه و به تحقق اهداف آموزشی کمک کنه... (کد ۱۰)
۲۹	عدم پیگیری، بی حوصلگی و آشنایی کم والدین با شیوه های آموزشی	... در پایه اول خصوصاً تا دی ماه، دانش آموزان هنوز اونقدر باسواد نشده بودند که بخوان خودشان با من چت کنند و مستقیم با من صحبت کنند، برای همین مخاطب من بیشتر والدین بودند و تعامل با دانش آموزان کمتر بود و اینکه بچه های کلاس اول خیلی خیلی نیاز به حمایت والدین دارند. بعد اولیا خسته می شدند و واقعاً کلنجار رفتن با بچه ۶، ۷ ساله که بخوای به زور بهشون درس بدی برای والدین سخت بوده من هم بهشون حق میدم. چون اولیا نحوه آموزش دادن رو مانند ما معلمان بلد نبودند و والدین می اومدن پیش من غر میزدن و درد دل می کردند که بچه هامون ناسازگاری می کنن و من حتی شده بود که مادری خودش ناراحتی روحی پیش زمینه داشت و با آموزش مجازی هم ناراحتیش تشدید شده بود و زنگ می زد به من پشت تلفن فقط گریه می کرد و همش می گفت خیلی خسته شدم و بسه دیگه... (کد ۳)
۳۰	منتشر شدن سریع اتفاقات در فضای مجازی	... همین پیام فرستادن دانش آموزان یا برگزاری لایو توسط خودشون هم مشکلات خاص خودشو داشت. یادمه توی یکی از لایو ها، دانش آموز داشت بازیگوشی می کرد و پاسخ اشتباه می داد و مادرش هم وسط همون لایو زد تو گوشش. من مجبور شدم سریع لایو رو پاک کنم تا توی گروه نمونه و اون لحظه خیلی از این اتفاق ناراحت شدم. بعدشم همش استرس داشتم که نکنه این پخش بشه. خب دیگه فضای مجازی اینجوریه. کافیه یه اتفاق اینطوری پیش بیاد و دیگه توی کل فضای مجازی و واتساپ و اینستاگرام میچرخه. دیگه منم موقع تدریس تماماً حواسمو جمع می کردم که اگه یه وقت پیام نامربوطی ارسال شد، سریع پاکش کنم... (کد ۱)

واکاوی تجارب معلمان ابتدائی از آموزش مجازی ... (زهره احمدی و دیگران) ۱۹

ردیف	مضامین پایه	شواهد
۳۱	دوزبانگی دانش آموزان	... جایی که من تدریس می‌کنم تمامی دانش آموزان دو زبانه هستند و اکثر پدر و مادران نیز بی سواد یا کم سواد هستند و اصلاً از شیوه های تدریس و اینجور موارد اطلاعی ندارند، خب این خانواده ها حتی آگه گوشی هوشمند هم داشته باشد بازم برایشون سخته که بخوان موارد آموزشی را که من در فضای مجازی ارسال می‌کنم برای فرزندشان توضیح بدهند. خیلی از والدین حتی ازم می‌خواستند که برم خصوصی به فرزندشان درس بدم چون خودشون نمی‌تونستند از طریق آموزش مجازی به فرزندشون درس ها را منتقل کنند. اصلاً بچه کلاس اولی نمی‌دونست کلاس چیه نیمکت چیه اجازه چیه. کلاس اولی ها مخصوصاً دانش آموزانی که دو زبانه هستند اصلاً آشنایی ندارند. ما توی آموزش حضوری یک ماه اول وقت می‌گذاریم تا به دانش آموزا زبان فارسی رو آموزش بدیم و قوانین کلاس را بگیریم. اما توی آموزش مجازی این موارد به جورایی غیر قابل اجرا بود... (کد ۱۱)
۳۲	غیبت و عدم حضور دانش آموزان در کلاس	... زمانی که کلاس ها در شیفت صبح برگزار می‌شدند فقط در حد سه الی چهار نفر آنلاین بودند. اینجوری بود که برای حضور و غیاب همه حضوری را می‌زدند، اما وقتی صدایشون می‌کردم یا ازشون می‌خواستم درس بیرسم هیچکس آنلاین نبود، یا بهانه های مختلف می‌آوردند و پیام ارسال می‌کردند که مثلاً گوشیم خرابه یا اینترنت ضعیفه یا صدام نمیداد. تو جایی که من درس میدم شرایط اینجوریه واقعاً حالا من جاهای دیگر را نمی‌دونم اما اینجا اصلاً شرایط، شرایط خوبی نبود... (کد ۱۶)
۳۳	دشواری های تولید محتوا برای معلمان	... تولید محتوا توی خانه خودش به سری سختی‌هایی داره مثلاً من خودم توی خانواده پرجمعیت زندگی می‌کنم خواهران برادران و نوه ها. چقدر می‌تونم بهشون بگم ساکت باشید و لطفاً رعایت کنید بعضی اوقات خانواده‌ام اذیت می‌شدند و معترض می‌شدند. واقعاً فراهم کردن سکوت توی خانه خیلی سخت بود برای همین من مجبور می‌شدم فیلم ها و ویس ها رو ساعت ۱۲ شب به بعد که همه خوابیدن ضبط کنم. دیگه فرایند ادیت کردن خود فیلم ها هم بماند که سختی های خودشو داشت... (کد ۳)
۳۴	نبودن نظارت دقیق و بروز پدیده ی تقلب	... ارزشیابی در فضای مجازی واقعا برای من معضل بزرگی بود چون وقتی از دانش آموزا امتحان میگرفتم، مطمئن نبودم که خودشون دارن به سوالات پاسخ میدن یا شخص دیگه ای داره به جاشون پاسخ میده. من این نوع ارزشیابی رو قبول نداشتم چون دانش آموز خیلی راحت میتونست برای پیدا کردن پاسخ ها به کتاب درسی مراجعه کنه و یا اینکه به شخص دیگه ای بگه که به جای او امتحان بده. امکان پرسش از طریق تماس تصویری هم برای من نبود، چون هم تعداد دانش آموزان کلاسم خیلی زیاد بود و هم اینکه سرعت اینترنت بعضی از دانش آموزان برای برقراری تماس تصویری خوب نبود... (کد ۱۴)
۳۵	ضعف تحصیلی در دانش آموزان	... وقتی که دانش آموز یک درس را از معلمش یاد میگیره در مقایسه با وقتی که همون درس رو پدر و مادرش بهش یاد میدن، این دو مسئله خیلی با هم دیگه تفاوت دارن. توی فضای مدرسه و آموزش حضوری و در کنار معلم و دیگر همکلاسی ها،

ردیف	مضامین پایه	شواهد
		<p>به نظر من دانش آموزان انگیزه بیشتری دارند برای درس خواندن و یادگیری شان بهتر صورت می گیرد. یعنی درگیریشان در فعالیت های کلاسی خیلی بیشتره. همین که دانش آموز لباس فرم مدرسه بپوشه و با کیف و کتاب هاش وارد فضای مدرسه بشه، این خودش یک آمادگی ذهنی برای یادگیری ایجاد میکنه. یعنی دانش آموز به صرف حضورش در فضای مدرسه هم به نظر من چیزهای جدید یاد میگیره حتی اگه معلم چیزی بهش ننگه. مثلاً از دوستان و همکلاسی هاش یاد میگیره. به نظر من تأثیر آموزش توسط معلم خیلی بیشتر از تأثیر آموزش توسط والدین است... (کد ۱۰)</p>
۳۶	دشواری در تدریس	<p>... تفهیم مطالب توی آموزش مجازی سخت تره. مثلاً بعضی دانش آموزان ضعف در پایه دارند، من اگه آموزش به صورت حضوری باشه خیلی راحت و سریع این ضعف دانش آموز را متوجه میشم و سعی می کنم برطرفش کنم. یا اینکه توی آموزش حضوری میتونم سریع بفهمم که فلان دانش آموز درس امروز رو یاد نگرفته و نیاز به یه سری اطلاعات پیش نیاز داره، اینا رو خیلی راحت میتونم توی آموزش حضوری متوجه بشم. ولی توی فضای مجازی اینطور نیست. این جا ما یک فیلم دیکته شده و بسته و ضبط شده رو میفرستیم برای دانش آموزان. حالا دانش آموز ممکنه فیلم را متوجه بشه اما اگه پیش زمینه ای نداشته باشه ممکنه باهاش مشکل داشته باشه یا مثلاً سریع فیلم را فراموش کنه. اما موقعی که آموزش حضوری باشه، اونجوریه که راحت معلم با یه ارزشیابی تشخیصی متوجه میشه که آیا دانش آموز آمادگی شروع درس جدید را داره یا نه... (کد ۵)</p>
۳۷	ناهماهنگی بین کتاب درسی و فضای آموزش مجازی	<p>امسال باید حتماً به تغییراتی توی کتاب های درسی ایجاد می شد و اونارو مناسب فضای مجازی طراحی می کردن. مثلاً توی کتاب فارسی سوم یه قسمتی هست به نام نمایش بی کلام (پانتومیم) که اجراش توی فضای مجازی کلی دردسر داره. یا درس اول علوم یا چند تا از درسای کتاب مطالعات اینجوریه بودن که باید حتماً توی کلاس بچه ها گروه بندی می شدند و با هم فکری و پرسش از همدیگه انجامشون می دادند که اصلاً نمیشد توی مجازی اجراشون کنیم... (کد ۱۳)</p>
۳۸	جلوگیری از ایجاد وقفه تحصیلی	<p>... بیماری کرونا و در کنار اون آموزش مجازی مثل یه مهمان ناخوانده بودند که وارد زندگی همه ی ما شدن، یعنی میخوام بگم که اصلاً آمادگیشو نداشتیم و تا ماه های اول واقعا سردرگم بودیم. چون اصلاً تجربه ی تدریس از طریق آموزش مجازی رو نداشتیم و همه چیزش برامون تازه گی داشت. اما خب تو اون اوضاعی که بخاطر کرونا مدارس تعطیل شدند، واقعا بهترین کار همین استفاده از آموزش مجازی بود تا دانش آموزان از تحصیل عقب نموندند... (کد ۸)</p>
۳۹	راحت تر شدن کنترل و مدیریت کلاس	<p>... مدیریت کلاس در آموزش حضوری خیلی خیلی سخت تره. در صورتی که در آموزش مجازی یهویی دیگه بچه ها وسط کلاس دعواشون نمیشد یا دیگه موقع تدریس نمی دیدم که دو نفر دارن سر تراش با همدیگه دعوا میکنن. اصلاً این مسائل دیگه وجود نداشت. در آموزش مجازی کار ما داخل گروه هست. تازه من هم که پایه اول تدریس می کردم یک جورایی گروه اولیا بود نه گروه دانش آموزان. یعنی تا خود بهمن ماه که هنوز دانش آموزان آموزش و سواد کافی را برای چت کردن و</p>

واکاوی تجارب معلمان ابتدائی از آموزش مجازی ... (زہرا احمدی و دیگران) ۲۱

ردیف	مضامین پایه	شواهد
		ارسال ویس نداشتند، مخاطب من اولیا بود و اونا بودند که حرف هایم را به دانش آموزان منتقل می کردند. برای همین به نظر من مدیریت کلاس در آموزش حضوری خیلی سخت تر هستش. توی آموزش مجازی خیلی راحت میتونیم گروه را کنترل کنیم، هر موقع بخوایم می توانیم گروه را قفل کنیم و هر موقع که بخوایم می توانیم گروه را باز کنیم... (کد ۳)
۴۰	زمان بیشتر برای رسیدگی به اشکالات دانش آموزان	... توی آموزش حضوری زیاد پیش می یاد که بچه ها اشکالات و سوال هاشون یادشون بره، یا این که خجالت بکشند و روشون نشه که بپرسند، یا اینکه چون تعدادشان خیلی زیاد بود من اصلا وقت نمی کردم که به سوالات تک تکشون پاسخ بدم اما در آموزش مجازی من بهشون گفته بودم که حتماً هر سوالی که برایشون پیش میاد رو بپرسند و همون موقع هم حالا یا ازشون می خواستم که فیلم را دوباره ببینند یا اینکه در قالب یک فایل صوتی یا فیلم، سوالی که پرسیده بودن رو براشون توضیح میدادم... (کد ۱)
۴۱	عدم نیاز به حضور فیزیکی و رفت و آمد	... راحتیش این بود که دیگه نمیخواست هر روز با ماشین برم مدرسه و اونجا تدریس کنم. یا اگه تو ساعت کلاسی، میخواستم جایی برم، خیلی راحت میتونستم برم و نیازی به مرخصی نبود. یادمه یه بار پیش اومد که ساعت یک کلاس داشتم و من نانوایی بودم و از همان جا کلاسم را تشکیل دادم. واقعاً این هم یک مزیت بود که می تونستم کلاس رو در هر جایی تشکیل بدیم... (کد ۸)
۴۲	آشنایی معلمان با تکنولوژی و ارتقا سواد رسانه ای	... کلا از زمانی که تکنولوژی وارد زندگی انسانها شده، خیلی چیزها تغییر کرده من احساس می کنم که در کشور ما تنها چیزی که با ورود تکنولوژی و فناوری اطلاعات تغییر نکرده بود، نظام آموزشی ما بود. حالا ممکن بود بعضی از معلمانی که دغدغه مند و خلاق تر و توانمند بودند، شاید قبلاً آنها به نحوی از این تکنولوژی ها استفاده می کردند. ولی خب الان با توجه به پاندمی کرونا به شرایطی به وجود آمده که همه مون به ناچار چه تجربه داشته باشیم و چه نداشته باشیم باید در مسیر این آموزش مجازی قرار بگیریم و مجبور شدیم که با این نوع از آموزش آشنا بشیم و اطلاعاتمان را در این زمینه افزایش بدیم، خصوصاً در ارتباط با سواد رسانه ای اطلاعاتمون بیشتر شده، این که چه رسانه ها و شبکه هایی معتبرن و کدوما نیستن... (کد ۱۳)
۴۳	همدلی والدین با معلمان	... قبلاً ها والدین قبول نمی کردند وقتی بهشون می گفتیم که فرزندش اختلال یادگیری داره یا مشکل کند نویسی و یا غیره داره اما الان که خودشان دارند با فرزندانشان کار میکنند تازه متوجه اشکالات درسی فرزندشون شدن و حرف های ما را قبول کردند، یا می گفتند مگه معلم چی کار میکنه؟ یه درس ساده است! اما الان که خودشون مجبورند با بچه ها سر و کله بزنن و بهشون آموزش بدن تازه سختی کار ما معلمان را درک کردند. الان تازه فهمیدند که چقدر همین آموزش کار داره و الکی نیست... (کد ۴)
۴۴	دیده شدن معلمان کم سابقه و جوان	... قبلاً ها در مدارس یه دیدگاهی بود که فقط معلم های باسابقه و با تجربه تدریسشون خوبه و والدین هم دوست داشتند که فرزندشون رو در کلاس این معلم

ردیف	مضامین پایه	شواهد
	تر	ها بگذارند، اما الان که آموزش مجازی شده معلم های کم سابقه تر هم که خلاقانه به تولید محتوا مشغول هستند، خودشون رو نشون دادند و دیده شدند... (کد ۲)
۴۵	بکارگیری آموزش مجازی در زمان بحران ها	... ما به یه همچین سیستم آموزشی در کشورمان نیاز داشتیم و کمبودش احساس میشد. مثلاً وقتی یه بحران هایی مثل سیل و آلودگی هوا و گرد و خاک پیش میاد، مثل همین بیماری کرونا، باید یه همچین چیزی (آموزش مجازی منظوره) باشه تا ما بتونیم در این شرایط ازش استفاده کنیم. اگه یادتون باشه همین چند سال پیش بخاطر سیل ۲۰ روز مدارس در اهواز تعطیل شدند، خب اگه اون موقع این آموزش مجازی وجود داشت اصلاً نیازی به تعطیلی مدارس و آموزش نبود... (کد ۲)
۴۶	افزایش اعتماد به نفس دانش آموزان	... پارسال که حضوری بود و و دانش آموزانم هم پسر بودند موقعی که می خواستم ارزشیابی کنم از دانش آموز که بیان پای تخته بعضی از بچه های فضول خیلی اذیت می کردند یا دانش آموزی که پای تخته بود سریع اعتماد به نفسش را از دست می داد. اما اینجور مسائل در آموزش مجازی وجود نداشت چون که هر دانش آموزی که می خواست فیلم بفرسته میتونست چند بار تلاش کنه و بهترین فیلمشو ارسال کند. اینجوری اعتماد به نفس شان هم خیلی بالاتر می رفت... (کد ۳)
۴۷	آشنایی معلمان با شیوه های آموزشی متنوع	... در گروهی که سرگروه ناحیه برای معلما درست کرده بود، عضو بودم. اونجا معلم ها نمونه تدریسشون رو به اشتراک میذاشتن. منم تونستم فیلم های تدریس معلم های دیگه رو هم ببینم و نکات مثبت زیادی از توی این فیلم ها یاد گرفتم. جالب بودند... (کد ۱۴)
۴۸	مطالعه مجدد و چند باره مطالب درسی توسط دانش آموزان	... یکی از خوبی های آموزش مجازی این بود که دانش آموزانی که به هر دلیلی غیبت میکردند و سرکلاس حاضر نمیشدند، میتونستند فیلم های آموزش اون روز رو ببینند. چون فیلم ها حذف نمیشدند و توی برنامه شاد ذخیره میشدند. دیگه نیازی نبود که به من پیام بدن تا مثل کلاس حضوری دوباره درس رو توضیح بدم، میتونستن خیلی راحت وارد گروه بشن و فیلمای اون روز رو ببینن... (کد ۸)
۴۹	به کارگیری محتوای چند رسانه ای	... در آموزش حضوری واقعا بعضی از مدارس امکانات نداشتند. من آرزوی این را داشتم که یک پروژکتور داشته باشم تا بتونم توی کلاس فیلم و انیمیشن پخش کنم اما خب متأسفانه این امکان وجود نداشت. بالاخره توی مجازی این مسئله برطرف شد و من میتونستم به صورت مداوم برای بچه ها کلیپ هایی که خودم ساخته بودم و یا انیمیشن های زیبا و جذاب را ارسال کنم و سعی می کردم تا جایی که ممکن هم باشه خلاقانه باشند که بچه ها جذب درس و موضوع باشند. بعضی وقتا به انیمیشن ممکنه صد تا حرف معلم را بهتر و راحت تر به بچه ها منتقل کنه و بچه ها هم بهتر یاد بگیرند اما خب همونطور که گفتم توی آموزش حضوری امکان پخش انیمیشن و کلیپ در کلاس برای همه مدارس وجود نداره... (کد ۱)
۵۰	به اشتراک گذاری تجارب توسط دانش	من برای دانش آموزانم در همون برنامه شاد ۶ تا گروه درست کردم و وظایف و فعالیت هاشون رو هم براشون مشخص کردم. هر گروه یک سرگروه داشت. البته این سرگروه هم ماهانه عوض می شد. سرگروه باید گزارش هفتگی از فعالیت اعضا ارائه

واکاوی تجارب معلمان ابتدائی از آموزش مجازی ... (زهره احمدی و دیگران) ۲۳

ردیف	مضامین پایه	شواهد
	آموزان	می‌کرد. توی این گروه‌ها بچه‌ها کارهای همدیگه رو بررسی می‌کردند و بازخورد می‌دادند. یعنی در اصل تجربیاتشون رو با همدیگه به اشتراک می‌گذاشتند.
۵۱	آسان تر شدن امکان ادامه تحصیل برای معلمان	آخرای سال پیش که بخاطر کرونا مدارس تعطیل شدند، از اونجایی که توی خونه بودم و قرنطینه هم بودیم، نشستیم برای کنکور ارشد درس خوندم و دانشگاه دولتی در اومدم. الان هم چند وقته که ترم ۲ تموم شده. تمام کلاسای دانشگاه هم مجازی بود خداروشکر. از این نظر می‌گم خداروشکر چون آگه کلاسای حضوری بودن، اصلا نمیتونستم غیبت کنم و برای هماهنگی بین دانشگاه و مدرسه خیلی به مشکل بر می‌خوردم چون ما معلمان ابتدایی ۵ روز از هفته رو باید سر کار می‌بودیم. تازه میدونم چند تا از همکارهای دیگه هم قصد دارن که امسال بخونن برای کنکور ارشد. اینجوری حداقل از این زمانی که داریم و توی خونه هستیم به بهترین نحو استفاده میشه... (کد ۱۲)
۵۲	صرفه جویی در هزینه های کلی مدرسه	... لوازم و تجهیزاتی که باید به مدرسه داشته باشه از آب، برق، گاز، کولر و شوینده ها و .... همه ی این وسایل وقتی استفاده نشن، خب هزینه ای هم ندارند. از طرف دیگه در اثر اینکه مورد استفاده قرار نمی‌گیرن، هزینه ی استهلاک و تعمیر هم ندارن...
۵۳	از بین رفتن محدودیت های زمانی	... یکی از خوبی های آموزش مجازی این بود که در هر مکان و زمانی معلم و دانش آموز به هم دسترسی داشتند. دانش آموز حتی توی سفر هم میتونست توی گروه کلاس آنلاین باشه. یا دو سه بار برای خودم پیش می‌ومد که نمیتونستم کلاس رو راس ساعت مقرر شروع کنم، برای همین می‌ومدم قبلش توی گروه به دانش آموزا پیام میدادم که کلاس امروز با ۲ ساعت تاخیر شروع میشه، یا اینکه کلاس امروز به صورت آنلاین برگزار میشه. اینجوری خیلی خوب بود. هم کلاس تعطیل نمیشد و هم من به مشکلم رسیدگی می‌کردم... (کد ۲)
۵۴	بوجود آمدن امکان بازخورد فوری آموزان ها	... من بسیاری از آزمون ها رو در سایت های تست ماز یا دیجی فرم طراحی می‌کردم. آزمونش جوریه بود که خودش پاسخ دانش آموزان رو تصحیح می‌کرد و فقط تصحیح سوالات تشریحی با من بود. اینجوری هم کار من راحت تر شده بود و هم بچه ها از این تنوع و تغییر در روش ارزشیابی لذت می‌بردن. سعی می‌کردم از این نوع آزمون بیشتر برای درس های حفظی استفاده کنم، نه دروسی مثل ریاضی... (کد ۴)
۵۵	بوجود آمدن امکان پرسش از همه دانش آموزان در یک زمان	... به نظر من امسال روخوانی دانش آموزانم خیلی بهتر از سالهای قبل بود. دلیلش هم اینه که توی آموزش حضوری معلم میرسه که توی کلاس فقط از تعداد محدودی از دانش آموزان روخوانی بپرسه اما توی آموزش مجازی معلم از تک تک دانش آموزان کلاس می‌خواد که روخوانی کنند و فایل صوتی رو ارسال کند برای همین تک تک دانش آموزان هر روز این فعالیت رو انجام می‌دهند و در نتیجه در اثر مرور و تمرین زیاد روخوانیشان به نظرم خیلی بهتر شده... (کد ۷)

در مرحله دوم، بر اساس مضامین پایه شناسایی شده، دسته بندی کلی تری انجام و مضامین پایه در قالب هشت مضمون سازمان دهنده اول (تجارب مربوط به محتوای آموزشی، تجارب مربوط به روش تدریس، منابع، امکانات و تجهیزات آموزشی، فعالیت های یادگیری دانش آموزان، تجارب مربوط به فرایند ارزشیابی، تجارب مربوط به تعامل و گروه بندی، زمان و فضا، تجارب مربوط به والدین و تجارب مربوط به معلمان) طبقه بندی گردیدند. در نهایت، با بررسی مضامین پایه و مضامین سازمان دهنده اول، تجارب معلمان ابتدایی شهرستان اهواز از آموزش مجازی در دوره پاندمی کرونا در قالب دو مضمون سازمان دهنده دوم، تجارب مثبت و منفی، دسته بندی شدند که در جدول ۳ ارائه شده است:

جدول ۳. مضامین سازمان دهنده اول و دوم

مضامین سازمان دهنده دوم		مضامین سازمان دهنده اول
تجارب منفی	تجارب مثبت	
(۱) عدم جذابیت بصری برخی از محتواهای آموزشی ارائه شده (۲) دشواری های تولید محتوا برای معلمان (۳) ناهماهنگی بین کتاب درسی و فضای آموزش مجازی	(۱) به کارگیری محتوای چند رسانه‌ای	تجارب مربوط به محتوای آموزشی
(۱) کمبود جذابیت (۲) کم توجهی به برخی از دروس مانند ورزش (۳) دشواری در تدریس (۴) کسالت بار بودن کلاس های مجازی و حذف شادی و نشاط از فعالیت های کلاسی (۵) منتشر شدن سریع اتفاقات در فضای مجازی (۷) عدم توجه به تفاوت های فردی	(۱) بکارگیری آموزش مجازی در زمان بحران ها (۲) جلوگیری از ایجاد وقفه تحصیلی	تجارب مربوط به روش تدریس
(۱) نداشتن تجهیزات و امکانات اجرای آموزش مجازی (۲) بوجود آمدن برخی هزینه های اضافی (۳) قطعی برنامه شاد و مشکلات آن (۴) ضعیف بودن سرعت اینترنت	(۱) صرفه جویی در هزینه های کلی مدرسه	منابع، امکانات و تجهیزات آموزشی
(۱) کمتر شدن مشارکت دانش آموزان در فعالیت ها و عدم تمایل به انجام تکالیف (۲) ضربه خوردن دانش آموزان لازم توجه و دارای اختلالات یادگیری (۳) غیبت و عدم حضور دانش آموزان در کلاس (۴) ضعف تحصیلی در دانش آموزان (۵) کاهش انگیزه دانش آموزان (۶) استفاده نادرست از گوشی هوشمند (۷) به رسمیت نشناختن آموزش مجازی توسط دانش آموزان (۸) دوزبانی دانش آموزان (۹) بی تفاوتی و کاهش مسئولیت پذیری در دانش آموزان	(۱) افزایش اعتماد به نفس دانش آموزان (۲) مطالعه مجدد و چند باره مطالب درسی توسط دانش آموزان	فعالیت های یادگیری دانش آموزان

واکاوی تجارب معلمان ابتدائی از آموزش مجازی ... (زهرا احمدی و دیگران) ۲۵

مضامین سازمان‌دهنده دوم		مضامین سازمان‌دهنده اول
تجارب مثبت	تجارب منفی	
	(۱۰) کاهش تعامل دانش‌آموزان با معلم	
(۲) بوجود آمدن امکان پرسش از همه دانش‌آموزان در یک زمان (۳) بوجود آمدن امکان بازخورد فوری آزمون‌ها	(۱) نبودن نظارت دقیق و بروز پدیده‌ی تقلب	تجارب مربوط به فرایند ارزشیابی
(۱) به اشتراک‌گذاری تجارب توسط دانش‌آموزان	(۱) کمتر شدن فعالیت‌های گروهی (۲) کاهش تعامل دانش‌آموزان با یکدیگر	تجارب مربوط به تعامل و گروه‌بندی
(۱) از بین رفتن محدودیت‌های زمانی (۲) عدم نیاز به حضور فیزیکی و رفت و آمد	(۱) وقتگیر بودن و بیشتر شدن ساعات کاری	زمان و فضا
(۱) همدلی والدین با معلمان	(۱) بی‌سوادی والدین (۲) عدم پیگیری، بی‌حوصلگی و آشنایی کم والدین با شیوه‌های آموزشی (۳) مشکلات مربوط به فرزندان طلاق (۴) وقت‌گذاری کم والدین به ویژه والدین شاغل	تجارب مربوط به والدین
(۱) آشنایی معلمان با شیوه‌های آموزشی متنوع (۲) راحت‌تر شدن کنترل و مدیریت کلاس (۳) داشتن زمان بیشتر برای رسیدگی به اشکالات دانش‌آموزان (۴) آشنایی معلمان با تکنولوژی و ارتقا سواد رسانه‌ای (۵) دیده شدن معلمان کم‌سابقه و جوان‌تر (۶) آسان‌تر شدن امکان ادامه تحصیل برای معلمان	(۱) مقاومت معلمان در برابر آموزش مجازی (۲) تسلط کم معلمان به فناوری اطلاعات و ارتباطات (۳) بوجود آمدن استرس در معلمان (۴) تأثیرات منفی در زندگی شخصی معلمان (۵) تجربه کم معلمان در حیطه آموزش مجازی و عدم وجود دوره آموزشی مناسب (۶) آسیب بر سلامت روانی و جسمانی معلمان	تجارب مربوط به معلمان

۴. بحث و نتیجه‌گیری

در پژوهش حاضر سعی گردید تا فارغ از هرگونه قضاوتی، ادراک و تجارب معلمان ابتدایی از آموزش مجازی در دوران پاندمی کرونا واکاوی و بازنمایی گردد. یافته‌های بدست آمده در قالب شبکه مضامین نشان داده است که تجارب معلمان از آموزش مجازی دارای جنبه‌های منفی و مثبتی است که بایستی از ابعاد گوناگون مورد توجه قرارگیرد. در بعد محتوایی، معلمان "وجود آمدن امکان بکارگیری محتواهای چند رسانه‌ای" را از جمله تجارب مثبت کسب شده از آموزش مجازی قلمداد کردند. در توافق با این یافته‌ها (حیبی، ۱۳۹۱: ۵۰) معتقد است که

محتوای چندرسانه ای می‌تواند در دریافت اطلاعات بیشتر و کسب تجارب متفاوت تر کمک کند و دانشجویان و مدرسان استفاده از فیلم های آموزشی را در بالا بردن سطح یادگیری موثر دانسته و تاکید داشتند که ویدئو های آموزشی از کلاس درس سنتی مفیدتر می‌باشند. در بعد تجارب مربوط به روش تدریس؛ از دیدگاه معلمان، "جلوگیری از ایجاد وقفه تحصیلی در دوران تعطیلی مدارس به دلیل پاندمی کرونا" و "بکارگیری آموزش مجازی در زمان بحران ها" از جمله تجارب مثبت می‌باشند. معلمان اعتقاد داشتند که اکنون دیگر می‌توان از آموزش مجازی در زمان وقوع بحران های دیگری نظیر سیل و آلودگی هوا نیز استفاده نمود. در این راستا پژوهش های عباسی و همکاران (۱۳۹۹: ۱) و محمدی و همکاران (۱۳۹۹: ۶۱) نشان داد که تداوم تحصیل و جلوگیری از عقب ماندگی تحصیلی در زمان تعطیلات از جمله مزیت های آموزش مجازی می‌باشد. احمدی و همکاران (Ahmady et al 2020:1) نیز معتقدند از آنجایی که پاندمی کرونا منجر به تعطیلی دوره های حضوری آموزشی شده است؛ با توجه به وضعیت کنونی، آموزش مجازی می‌تواند به عنوان یک نقطه عطف در آموزش ایران تلقی شود. به عقیده معلمان در بعد امکانات و تجهیزات آموزشی، "صرفه جویی در هزینه های کلی مدرسه" و در زمینه فعالیت های یادگیری دانش آموزان، "به وجود آمدن امکان مطالعه مجدد و چند باره مطالب درسی" و "افزایش اعتماد به نفس دانش آموزان" از جمله تجارب مثبت آموزش مجازی می‌باشند. در توافق با این یافته، Kelly (2004) در بحث تدریس در دوره های آنلاین معتقد است تعاملات بین فردی، بین آموزش دهنده آنلاین و یادگیرندگان برای یادگیری مهم است. وی معتقد است تعاملات بین فردی بالا به نگرش مثبت بیشتر به یادگیری، رضایتمندی بالا از آموزش و اعتماد به نفس در قابلیت های یادگیری منجر می‌شود. در بعد ارزشیابی، "بوجود آمدن امکان پرسش از همه دانش آموزان" و "امکان بازخورد فوری آزمون ها" از جمله تجارب مثبت کسب شده توسط معلمان در آموزش مجازی می‌باشد. در این راستا احمدی و همکاران (Ahmady et al 2020: 1) در تحقیق خود از امکان بازخورد فوری در مورد آزمون ها و انعطاف پذیری به عنوان مزایای آموزش مجازی نام می‌برند. در بعد تعامل و گروه بندی، از دیدگاه معلمان "به اشتراک گذاری تجارب توسط دانش آموزان" و در بعد زمان و فضا، "از بین رفتن محدودیت های زمانی و عدم نیاز به حضور فیزیکی و رفت و آمد" از جمله تجارب مثبت کسب شده در آموزش مجازی می‌باشند. شواهد به دست آمده از بررسی تحقیقات مختلف نیز این یافته پژوهش را تایید می‌نماید (عباسی و همکاران ۱۳۹۹: ۱؛ شاه بیگی و نظری ۱۳۹۰: ۵۰ و شریفی و همکاران ۱۳۹۸: ۱۸).

در بعد تجارب مربوط به والدین، معلمان "همدلی والدین" با آنان را از مزایای آموزش مجازی می‌دانند و در نهایت از دیدگاه معلمان آموزش مجازی مزایا و تجارب مثبتی را برای شخص آنان فراهم آورده است که عبارتند از: آشنایی با شیوه های آموزشی متنوع، راحت تر شدن کنترل و مدیریت کلاس، داشتن زمان بیشتر برای رسیدگی به اشکالات دانش آموزان، آشنایی با تکنولوژی و ارتقا سواد رسانه ای، دیده شدن معلمان کم سابقه و جوان تر و آسان تر شدن امکان ادامه تحصیل برای معلمان. در تایید و توافق با این مضمون، سورامین و همکاران (Suramin et al 2020: 524) معتقدند بیماری کرونا بسیاری از موارد از جمله زندگی آموزشی، والدین، دانش آموزان و روند یادگیری را تحت تأثیر قرار می‌دهد و معلمان باید راه‌های مناسب برای ارتقا روند یادگیری از نظر علمی و اجتماعی را پیدا کرده و بتوانند کلاس‌های درس آنلاین را مدیریت کنند. معلمان همچنین در تولید مواد آموزشی به طور فزاینده ای نوآور می‌شوند و در ایجاد روش های یادگیری برای جذب اشتیاق دانش آموزان خلاق ترند. در بخش تجارب منفی در بعد محتوایی، "عدم جذابیت بصری برخی از محتواهای آموزشی ارائه شده"، "دشواری های تولید محتوا" و "ناهماهنگی بین کتاب درسی و فضای آموزش مجازی" از جمله معایب آموزش مجازی از دیدگاه معلمان می‌باشند. در این راستا تقی یاره و سیادت (۱۳۸۶: ۱۳) در پژوهشی با موضوع معیارهای انتخاب ابزارهای تألیف محتوا در یادگیری الکترونیکی معتقدند از آنجا که هر یک از ابزارهای تألیف محتوا در عین برخورداری از نقاط قوت و مزایای نسبی، کاستی هایی نیز دارند، لازم است که مدرسان با در نظر گرفتن نیازمندی های دقیق و تدوین آشکار انتظاراتشان، بهترین و منطبق ترین ابزار تألیف محتوا را انتخاب کنند. در نهایت، انتخاب ابزار های متناسب با انتظارات و نیازها به افزایش کارایی و اثر بخشی منجر می‌شود، در حالی که ابزار ناکارآمد و نامتناسب نه تنها موجب صرف هزینه و زمان بسیار می‌شود، بلکه در پایان نیز دستاورد آموزشی چشمگیری به همراه نخواهد داشت. در بعد تجارب مربوط به روش تدریس؛ کمبود جذابیت، کم توجهی به برخی از دروس مانند ورزش، دشواری در تدریس، کسالت بار بودن کلاس های مجازی و حذف شادی و نشاط از فعالیت های کلاسی، منتشر شدن سریع اتفاقات در فضای مجازی و عدم توجه به تفاوت های فردی از جمله تجارب منفی آموزش مجازی از دیدگاه معلمان می‌باشند. در توافق با یافته های این پژوهش، محمدی و همکاران (۱۳۹۹: ۸۲) معتقدند آموزش های ارائه شده بدون توجه و در نظر گرفتن ویژگی های شناختی فراگیران ارائه می‌گردد و دانش آموزان قوی، ضعیف و متوسط همگی یک نوع آموزش دریافت می‌کنند و انتظارات نسبت به آنها نیز یکسان می‌باشد.

در این پژوهش همچنین، حذف تفریح و شادی از فعالیت های کلاسی از معایب اجتماعی آموزش مجازی نام برده شده است. در بعد منابع، امکانات و تجهیزات آموزشی: به زعم معلمان، نداشتن تجهیزات و امکانات اجرای آموزش مجازی، بوجود آمدن برخی هزینه های اضافی، قطعی برنامه شاد و مشکلات آن و ضعیف بودن سرعت اینترنت از معایب و تجارب منفی آموزش مجازی می باشند. در این زمینه، پژوهش های بسیاری به مشکلات زیر ساختی مربوط به اینترنت، سرعت ضعیف و هزینه های آن اشاره داشته اند (Adeoye et al.,2020; Suramin et al.,2020 Raj,2020: 2084). به عنوان نمونه آدیویه و همکاران (Adeoye et al 2020:28) معتقدند چالش های یادگیری الکترونیکی از جمله منبع تغذیه نامنظم، هزینه های بالای اشتراک اینترنت، دسترسی ضعیف به اینترنت و عوامل دیگر است. در بعد فعالیت های یادگیری دانش آموزان، از نظر معلمان، کمتر شدن مشارکت در فعالیت ها و عدم تمایل به انجام تکالیف کلاسی، ضربه خوردن دانش آموزان لازم توجه و دارای اختلالات یادگیری، غیبت و عدم حضور در کلاس، ضعف تحصیلی، کاهش انگیزه، استفاده نادرست از گوشی هوشمند، به رسمیت نشناختن آموزش مجازی، دوزبانگی، بی تفاوتی و کاهش مسئولیت پذیری و کاهش تعامل با معلم، از جمله مشکلاتی است که در آموزش مجازی برای دانش آموزان بوجود آمده است. در توافق با یافته های این پژوهش، نجفی (۱۳۹۸: ۵۴) در پژوهشی نبود درک مناسب از فضای مجازی آموزشی، کمبود انگیزه برای خواندن محتوای الکترونیکی آنلاین و عدم تعاملات انسانی، عاطفی و چهره به چهره در کلاس درس را از نقاط ضعف و مشکلات آموزش الکترونیکی می داند. در بعد ارزشیابی، یکی از تجارب منفی کسب شده توسط معلمان در آموزش مجازی در دوران پاندمی کرونا، نبودن نظارت دقیق و بروز پدیده ی تقلب می باشد که عباسی و همکاران نیز (۱۳۹۹: ۱) در پژوهش خود به این مسئله اشاره داشته اند. معلمان در بعد تعامل و گروه بندی، کمتر شدن فعالیت های گروهی و کاهش تعامل دانش آموزان با یکدیگر و در بعد زمان و فضا، وقتگیر بودن و بیشتر شدن ساعات کاری را از تجارب منفی آموزش مجازی می دانند. در بعد تجارب مربوط به والدین، به عقیده معلمان، بی سوادی، عدم پیگیری، بی حوصلگی و آشنایی کم والدین با شیوه های آموزشی، وقت گذاری کم والدین به ویژه والدین شاغل و مشکلات مربوط به فرزندان طلاق، از جمله معایب آموزش مجازی هستند. در این راستا اسنلینگ و فینگال (Snelling & Fingal, 2020) طی مقاله ای در پی شیوع ویروس کرونا و روی آوردن مدارس سراسر جهان به یادگیری آنلاین، به طرح ایده هایی پرداختند که می تواند یادگیری آنلاین را موفقیت آمیز تر کند. این پژوهشگران معتقدند ارائه راهنمایی برای

والدین در خصوص اینکه چگونه و در چه حدی فرزندان خود را در یادگیری آنلاین حمایت نمایند، می‌تواند یادگیری آنلاین را ثمربخش تر و از کاستی های آن بکاهد. و در نهایت از دیدگاه معلمان آموزش مجازی یک سری مشکلات و تجارب منفی را برای آنان فراهم آورده است که عبارتند از: مقاومت در برابر آموزش مجازی، تسلط کم به فناوری اطلاعات و ارتباطات، استرس، تاثیرات منفی در زندگی شخصی، تجربه کم در حیطه آموزش مجازی و عدم وجود دوره آموزشی مناسب و آسیب بر سلامت روانی و جسمانی آن‌ها. در توافق با این یافته‌ها، فرج‌اللهی و همکاران (۱۳۹۲: ۵۷) در تحقیقی موانع بهره‌گیری از فناوری اطلاعات و ارتباطات در فرایند تدریس را در شش عامل ضعف زیرساخت فیزیکی، ضعف زیرساخت مدیریتی، ضعف خدمات پشتیبانی معلمان، عدم آمادگی شناختی معلمان، عدم تربیت معلمان برای تدریس در الگوی نوین تدریس و عدم برنامه‌ریزی درسی فناورانه و آمادگی فناوری معلمان ذکر کرده‌اند. اونیما و همکاران (Onyema et al 2020: 117) مقاومت در برابر تغییر و زارعی زوارکی و سالمیان (۱۳۹۵: ۴۳) نیز کمبود مشاوره و راهنمایی به معلمان در زمینه بهره‌گیری از فناوری اطلاعات و ارتباطات را از جمله چالش‌های اساسی کاربرد فاوا در آموزش ابتدایی می‌دانند. در پایان، بر اساس یافته‌های پژوهش حاضر، پیشنهادات زیر جهت بهره‌وری هر چه بیشتر استفاده از فضای آموزش مجازی خصوصا در زمان‌های بحران ارائه می‌گردد:

- برگزاری دوره‌ها و کارگاه‌های آموزشی کارآمد جهت دانش‌افزایی و توانمندسازی معلمان در حوزه آموزش مجازی و گنجانیدن واحدهای آموزشی مؤثر در ارتباط با استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات در دوره‌های آموزشی تربیت معلم و دانشگاه فرهنگیان؛
- اصلاح و تغییر محتوای کتاب‌های درسی متناسب با آموزش در فضای مجازی؛
- تلاش در جهت فراهم کردن تجهیزات و امکانات آموزشی مناسب برای دانش‌آموزان کم‌برخوردار و رفع مشکلات مربوط به اینترنت؛
- در نظر گرفتن روش‌ها و تمهیداتی برای ایجاد نشاط در کلاس‌های مجازی و افزایش انگیزه در دانش‌آموزان نسبت به یادگیری در فضای مجازی.

کتابنامه

- اعتدادی، محمد؛ سخایی، غلامحسین؛ پور رجب، معصومه و کیانی، مهدی. (۱۳۹۹). اجرای طرح آموزش و یادگیری آنلاین در مدارس استان اصفهان در دوران شیوع بیماری کووید-۱۹. پیشرفت های نوین در علوم رفتاری دوره پنجم خرداد ۱۳۹۹ شماره ۴۴
- امامی سیگارودی، عبدالحسین؛ دهقان نیری، ناهید؛ رهنورد، زهرا و نوری سعید، علی (۱۳۹۱). روش شناسی تحقیق کیفی: پدیدارشناسی. مجله پرستاری و مامایی جامع نگر. شماره ۶۸. ۶۳-۵۶
- ایمری، سلیمه و باقرپور، معصومه. (۱۴۰۱). تأثیر آموزش به روش فناوری واقعیت افزوده و ترکیبی بر تفکر خلاق و انگیزش یادگیری دانش آموزان. تفکر و کودک 13(1), 117-142. doi: 10.30465/fabak.2022.7077
- تقی یاره فتانه و سیادت، ملودی (۱۳۸۶). معیارهای انتخاب ابزارهای تالیف محتوا در یادگیری الکترونیکی. فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی. جلد ۱۳ شماره ۱. صفحات ۸۹-۷۵.
- حاج باقری، محسن؛ پرویزی، سرور؛ صلصالی، مهنوش (۱۳۹۰). روش های تحقیق کیفی، تهران: بشری حبیبی، مریم (۱۳۹۱). تأثیر ویدئو در آموزش مجازی. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه گیلان. دانشکده پردیس بین الملل.
- رنجبر، هادی؛ حق دوست، علی و همکاران (۱۳۹۱). نمونه گیری در پژوهش های کیفی: راهنمایی برای شروع. مجله علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی ارتش جمهوری اسلامی ایران، سال دهم، شماره ۳. ۲۳۸-۲۵۰
- زارعی زوارکی، اسماعیل و سالمیان، فردین (۱۳۹۵). چالش های اساسی کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات در آموزش ابتدایی. فصلنامه مطالعات پیش دبستان و دبستان. سال اول. (۳).
- شاهبیگی، فرزانه و نظری، مریم (۱۳۹۰). آموزش مجازی: مزایا و محدودیت ها. مجله مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی یزد. دوره ششم. شماره ۱، شماره پیاپی ۴. ۴۷-۵۴
- شریفی، محمد؛ فتح آبادی، جلیل؛ شکری، امید و پاکدامن، شهلا (۱۳۹۸). تجربه آموزش الکترونیکی در نظام آموزشی ایران: فرا تحلیل اثر بخشی آموزش الکترونیکی در مقایسه با آموزش حضوری. فصلنامه علمی پژوهش در یادگیری آموزشگاهی و مجازی. سال ۷. شماره ۱. ۲۴-۹
- طباطبایی، امیر و همکاران. (۱۳۹۲). راهبردهایی برای ارتقاء دقت علمی در تحقیقات کیفی. مجله دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی. ۵. (۳). ۶۷۰-۶۶۳
- عباسی، فهیمه؛ حجازی، الهه و حکیم زاده، رضوان. (۱۳۹۹). تجربه زیسته معلمان دوره ابتدایی از فرصت ها و چالش های تدریس در شبکه آموزشی دانش آموزان (شاد): یک مطالعه پدیدارشناسی. تدریس پژوهی، ۸(۳)، ۲۴-۱.

واکاوی تجارب معلمان ابتدائی از آموزش مجازی ... (زهره احمدی و دیگران) ۳۱

فرج‌اللهی، مهران؛ معینی کیا، مهدی و عباسی، رضا. (۱۳۹۲). بررسی موانع بهره‌گیری از فناوری اطلاعات و ارتباطات در فرایند تدریس و یادگیری از دیدگاه دبیران ناحیه ۲ استان قم. *فصلنامه فناوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی*، ۳(۳). ۷۰-۵۷.

کاظمی، یوسف. (۱۳۹۹). نقش معلمان بر فرایند پیشرفت تحصیلی دانش آموزان. اولین کنفرانس ملی پژوهش‌های کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت. قابل دسترس در [/https://civilica.com/doc/1116461](https://civilica.com/doc/1116461)
محمدی و همکاران. (۱۳۹۹). واکاوی تجارب والدین دانش‌آموزان دوره اول ابتدایی از چالش‌های آموزش مجازی با شبکه‌های اجتماعی در زمان شیوع ویروس کرونا. پژوهش‌های تربیتی. شماره ۴۰
نجفی، حسین. (۱۳۹۸). مقایسه تأثیر آموزش به روش ترکیبی و سنتی در یادگیری. پژوهش در آموزش علوم پزشکی. ۱۱ (۲). ۶۳-۵۴.

هاشم‌زاده، فرحناز. (۱۳۹۵). *مطالعه تجربیات دبیران از انگیزش یادگیری و وضعیت تحصیلی دانش‌آموزان متوسطه شهرستان ارومیه در سال تحصیلی ۱۳۹۶ - ۱۳۹۵* (یک مطالعه پدیدارشناسی). پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تبریز

- Adeoye, I. A., Adanikin, A. F., & Adanikin, A. (2020). COVID-19 and E-Learning: Nigeria Tertiary Education System Experience. *International Journal of Research and Innovation in Applied Science (IJRIAS)*, Issue 5.
- Ahmady, S, Sahbazi, S & Heidari, M. (2020). Transition to Virtual Learning during the Coronavirus Disease2019 Crisis in Iran: Opportunity or Challenge? *Disaster Medicine and Public Health Preparedness*, 1-3.
- Alsoufi, A., Alsuyhili, A., Msherghi, A., Elhadi, A., Atiyah, H., Ashini, A., & Elhadi, M. (2020). Impact of the COVID-19 pandemic on medical education: Medical students' knowledge, attitudes, and practices regarding electronic learning. *PLoS one*, 15(11), 0242905.
- Balkhair, A. A. (2020). COVID-19 pandemic: a new chapter in the history of infectious diseases. *Oman medical journal*, 35(2), e123.
- Daniel, J. (2020). Education and the COVID-19 pandemic. *Prospects*, 49(1), 91-96.
- Dhawan, S. (2020). Online learning: A panacea in the time of COVID-19 crisis. *Journal of Educational Technology Systems*, 49(1), 5-22.
- Francis, N. N., & Pegg, S. (2020). Socially distanced school-based nutrition program under COVID 19 in the rural Niger Delta. *The Extractive Industries and Society*, 7(2), 576-579
- Kelly, H. (2004). Enhancing interpersonal interaction in online courses. *Educational Technology*, 53-56.
- Kumari, Nutan. (2020). Elementary Education the Need of the DAY, *Odisha Journal of SocialScience*, 7(2).76-86.
- Lemay, D. J., & Doleck, T. (2020). Online learning communities in the COVID-19 pandemic: Social learning network analysis of twitter during the shutdown. *International Journal of Learning*

- Analytics and Artificial Intelligence for Education, 2(1), 85–100. <https://doi.org/10.3991/ijai.v2i1.15427>.
- Lemay, D. J., Doleck, T., & Bazelais, P. (2021). Transition to online teaching during the COVID-19 pandemic. *Interactive Learning Environments*. <https://doi.org/10.1080/10494820.2021.1871633>.
- Lincoln, Y. S., and E. G. Guba, (1985). *Naturalistic inquiry*, Thousand Oaks, CA: Sage. P: 124.
- Moustakas, C. (1994), *Phenomenological Research Methods*, Thousand Oaks, CA: Sage.
- Onyema, E. M and et al. (2020). Impact of Coronavirus Pandemic on Education. *Journal of Education and Practice*. 11(13), 108-121.
- Raj, utsav. (2020). Indian education system in fight against covid-19 pandemic. *International Journal of Creative Research Thoughts (IJCRT)*.7.
- Rasmitadila, Aliyyah, R. R., Rachmadtullah, R., Samsudin, A., Syaodih, E., Nurtanto, M., & Tambunan, A. R. S. (2020). The Perceptions of primary school teachers of online learning during the COVID-19 Pandemic period: A case study in Indonesia. *Journal of Ethnic and Cultural Studies*, 7(2), 90-109.
- Sepulveda-Escobar, P., & Morrison, A. (2020). Online teaching placement during the COVID-19 pandemic in Chile: challenges and opportunities. *European Journal of Teacher Education*, 43(4), 587-607.
- Sintema, E. J. (2020). Effect of COVID-19 on the Performance of Grade 12 Students: Implications for STEM Education. *EURASIA Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, 16(7).
- Snelling, J., & Fingal, D. (2020). 10 strategies for online learning during a coronavirus outbreak. Retrieved from <https://www.iste.org/explore>
- Suramin, Maman and et al. (2020). COVID-19 pandemic and home online learning system: Does it affect the quality of pharmacy school learning? *Systematic Reviews in Pharmacy*, 11(8), 524-530.
- UNESCO. (2020). covid-19 impact on education. Available on: [https:// en. UNESCO. Org/covid19/ educationresponse](https://en.unesco.org/covid19/educationresponse)
- Verkuyl, M., & Hughes, M. (2019). Virtual Gaming Simulation in Bridging Nursing Education: A mixed methods study. *Clinical Simulation in Nursing*, 29 (C): 9-14. <https://doi.org/10.1016/j.ecns.2019.02.001>